

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง ทักษะของเด็กและเยาวชนที่มีต่อการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร” ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้มาเป็นแนวทางในการศึกษา คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะ
2. ทฤษฎีตีตรา
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
 - 3.1 สำนักอาชญาวิทยาแนวสันติวิธี
 - 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
 - 3.3 ทฤษฎีความละเอียดเชิงบูรณาการ
4. การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน
 - 4.1 การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของต่างประเทศ
 - 4.2 การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทย
 - 4.3 ความเป็นมาของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน
 - 4.4 หลักการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน
 - 4.5 วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะ

ความหมาย

ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ทักษะ” ไว้มากมายด้วยกัน แต่ในที่นี้ผู้ศึกษาจะขอนำมาประกอบการศึกษาดังนี้

หทัยรัตน์ พุ่มक्षा (2533 อ้างถึงใน นันทภูมิ เรืองรุ่ง, 2545, น. 8) พูดถึงทัศนะเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกเฉพาะตัวของบุคคลที่สนองต่อคำถามในแบบสอบถามตามความคิดเห็นโดยไม่มีผู้วินิจฉัยว่าถูกหรือหรือผิด ดีหรือไม่ดี เป็นความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติหรือทำที่มีต่อสิ่งนั้น

กิตติศักดิ์ ปลาทอง (2537, น. 6) กล่าวว่า ทัศนะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด รวมทั้งแนวทางปฏิบัติหรือทำที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง

สมเกษม จาการักษ์ (2538 อ้างถึงใน นันทภูมิ เรืองรุ่ง, 2545, น. 8) กล่าวว่า ทัศนะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่มีต่อสิ่งหนึ่งรวมทั้งแนวทางปฏิบัติ หรือทำที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออีกในหนึ่งคือ ความคิดเห็นหรือข้อคิดเห็น (วิระยุทธ ชัยชนะมงคล, 2531, น. 14)

มณีรัตน์ สุวันทาร์ตน์ (2543, น. 14) กล่าวว่า ทัศนะ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ของบุคคล รวมทั้งแนวทางปฏิบัติหรือทำที่มีต่อสิ่งนั้น

พริยา นพรัตน์ (2547, น. 10) กล่าวว่า ทัศนะ หมายถึง การแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะเป็นการพูด หรือการเขียน โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบในการแสดงความคิดเห็น

ประยุทธ์ เรือนทองคำ (2548, น. 6) กล่าวว่า ทัศนะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่มีต่อสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติ หรือทำที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึกเฉพาะตัวของบุคคลที่สนองต่อคำถาม ในแบบสอบถามความคิดเห็นโดยไม่มีผู้วินิจฉัยว่า ถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี

ชนิดา วิชัยคำ (2550, น. 8) กล่าวว่า ทัศนะ หมายถึง ความเชื่อความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ และอื่น ๆ รวมทั้งทำที่ที่แสดงที่บอกถึงสภาพของจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นนามธรรม และเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ แสดงให้ทราบถึงแนวทางของการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้า

ผู้ศึกษาขอให้ความหมายทัศนะว่า เป็นการแสดงความคิดเห็น หรือความเข้าใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งทางบวก และทางลบ ตามความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล รวมทั้งแนวการปฏิบัติ หรือทำที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งทัศนะในที่นี้หมายถึง ทัศนะของเด็กและเยาวชน

ต่อหลักการ และวิธีการของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนกรุงเทพมหานคร

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เด็กและเยาวชนเปรียบเสมือนพลังในอนาคตของชาติ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาชาติในวันข้างหน้าเป็นอย่างมาก เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำผิด จึงควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างเหมาะสมและถูกต้อง เพื่อให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปอย่างปกติสุข แต่ถ้าพวกเขามีได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว อาจทำให้พวกเขามีภาพลักษณ์ในทางลบติดตัวไปในอนาคต เปรียบเสมือนการถูกตีตราจากผู้อื่นที่มองว่าพวกเขาเป็นคนไม่ดี เป็นคนกระทำผิด อาจทำให้พวกเขามองภาพพจน์ของตนเองว่าเป็นคนที่ไม่ดี และทำให้พวกเขาประพฤติดนเป็นคนที่ไม่ดีไปจริง ๆ ซึ่งจะส่งผลร้ายในการดำรงชีวิตต่อไป

แนวคิดของการถูกตีตรานั้น เป็นแนวคิดของทฤษฎีตีตรา ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

ทฤษฎีตีตรา (Labeling Theory)

พฤติกรรมเบี่ยงเบนใด ๆ ไม่ใช่เป็นคุณสมบัติของผู้เป็นเจ้าของ หรือการสร้างพฤติกรรมแบบนั้นขึ้น แต่พฤติกรรมนั้น ๆ ถูกกำหนดโดยบุคคลรอบๆตัวเขา ซึ่งบุคคลในสังคมมักจะตราหน้าพฤติกรรมบางอย่างที่เป็นพฤติกรรมนอกแบบ เช่น โสเภณี เด็กเกเร ทำให้ผู้ที่ถูกตราหน้าว่ามีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีพฤติกรรมเป็นไปตามที่ถูกตีตราจริง ๆ ซึ่งเนื้อหาของทฤษฎีที่สำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

- ไม่มีพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมอาชญากรในตัวเอง แต่พฤติกรรมอาชญากรนั้น นิยามขึ้นโดยคนในสังคม

- บุคคลมิได้กลายเป็นอาชญากรเนื่องจากการละเมิดกฎหมาย แต่เพราะถูกตีตราว่าเป็นผู้กระทำผิด โดยผู้มีอำนาจหน้าที่ ผู้บังคับใช้กฎหมายเลือกบังคับใช้กฎหมายกับคนบางกลุ่ม เช่น ผู้ไม่มีอำนาจในสังคม คนชั้นล่าง คนที่มีสถานภาพสูง มักจะไม่ถูกตีตราว่าเป็นอาชญากรสามารถหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษได้

- ลักษณะการทำงานของกระบวนการยุติธรรมมีลักษณะตีตราผู้กระทำผิด ทำให้เกิดการยอมรับการประณามและการปฏิเสธผู้กระทำผิด

- การตีตราเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการทำตามแบบผู้เบี่ยงเบน เพราะสังคมจะลดค่าของบุคคลเหล่านี้ลงให้มีสถานภาพต่ำกว่าบุคคลทั่วไป ผลที่ตามมาคือทำให้บุคคลที่

ถูกตราน้ำมีพฤติกรรมได้ตอบในทางลบ ทำตัวตามแบบที่ถูกตราน้ำ หรือทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก โดยไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้

ทฤษฎีตีตราเป็นการส่งเสริมให้พฤติกรรมที่ต้องการกำจัดให้หมดไปกลับมีเพิ่มขึ้นการตีตราผู้กระทำผิดอาจมีผลทำให้ผู้ที่ถูกตีตรากระทำผิดซ้ำอีก แทนที่จะกลับตัวเป็นคนดี ดังนั้นสังคมจึงควรพยายาม เพื่อให้โอกาสและยอมรับผู้กระทำผิดให้สามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้ต่อไป (อัณณพ ชูบำรุง, 2532, น. 280-284)

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้น เป็นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีของสังคม และเมื่อได้รับการประชุมไปแล้ว ถือปฏิบัติตามข้อตกลงในวงประชุมอย่างครบถ้วนจะไม่ถือว่าเคยมีประวัติการกระทำผิดมาก่อนเลย ซึ่งการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนี้เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์รูปแบบหนึ่ง ซึ่งต่อไปจะขอลำถึงแนวคิดและทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นแนวคิดต้นกำเนิดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

สำนักอาชญาวิทยาแนวสันติวิธี (Peacemaking criminology) (สุดสงวน สุธีธร, 2547, น. 57)

สำนักนี้มองว่า วัตถุประสงค์หลักของอาชญาวิทยาคือการส่งเสริมความสงบสุข สังคมที่ยุติธรรมดังนั้นแนวคิดสันติวิธีพยายามนำเรื่องหลักของศาสนา และหลักปรัชญามาประยุกต์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด มีมุมมองว่า การที่รัฐใช้วิธีการลงโทษและควบคุมอาชญากรรม กลับเป็นการกระตุ้นและสนับสนุนให้มีการทำผิดมากขึ้น ลาร์รี ทิฟต์ (Larry Tifft) และเดนิส ซัลลิแวน (Dennis Sullivan) ได้เขียนหนังสือเรื่อง The Mask of Love สรุปได้ว่า การลงโทษที่รุนแรงของรัฐเปรียบได้เช่นเดียวกับพฤติกรรมอาชญากรรมที่ผู้กระทำผิดได้ทำไป หรือแปลว่า การถูกควบคุมโดยรัฐมีลักษณะคล้ายกับการที่ผู้กระทำผิดได้ละเมิดผู้อื่น มันจึงไม่ต่างกัน ไม่มีการแก้ไขปรับปรุงแต่รัฐต้องการมีอำนาจในการจัดการกับคนที่ทำผิดโดยลำพัง กลุ่มสันติวิธีเสนอวิธีการไม่ใช้ความรุนแรง (non-violent methods) รู้จักกันในนามของ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (restorative justice) แนวคิดเชิงสมานฉันท์ปฏิเสธยุทธวิธีการลงโทษ เห็นว่าการลงโทษที่เป็นทางการไม่สามารถป้องกันและควบคุมอาชญากรรมได้ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดแทน รัฐควรจะทำอย่างมากที่สุด การที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง

ทำให้ผู้กระทำผิดถูกตีตราและไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้ แม้ว่าตัวเองต้องการแก้ไขเพียงใด แต่เพราะถูกสังคมตีตรา แต่ถ้าชุมชนเขามาดูแลผู้กระทำผิดแทน สังคมจะยกโทษและยอมรับการแก้ไขตัวเอง และยอมรับเขากลับคืนสู่สังคม ผู้กระทำผิดสามารถกลับมาเป็นคนดีของสังคมได้ในที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

เหตุที่ต้องมีการพัฒนาแนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เกิดมาจากจุดอ่อนของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Barton, 2000, pp. 18-25) ดังนี้คือ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548, น. 23)

ประการแรก หน่วยงานต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมมิได้สนองความต้องการของทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้อย่างเป็นที่เข้าใจและสอดคล้องกับสถานการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้น แต่ชุมชน ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ญาติพี่น้องต่างหากที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของทั้งสองฝ่ายได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น

ประการที่สอง หน่วยงานต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมได้แต่ปฏิบัติตามตัวบทกฎหมาย ทำให้ล้มเหลวในการอำนวยความสะดวกที่แท้จริงให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ผลก็คือ การระงับข้อพิพาทหรือการลงโทษมิได้ช่วยให้ผู้เสียหายหรือผู้สูญเสียมีความรู้สึกที่มั่นคงปลอดภัย

ประการที่สาม การตัดสินใจใด ๆ ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมิได้ก่อให้เกิดความพึงพอใจที่แท้จริง เนื่องจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องมิได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น ๆ

ประการที่สี่ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมิได้ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่มีข้อพิพาทกันนั้นมาร่วมกันหาทางออก ดังนั้นความรู้สึกโกรธ เกลียด และกลัวจะยังคงมีต่อไป

ประการที่ห้า ทั้ง ๆ ที่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายเป็นฝ่ายแรกที่กระบวนการยุติธรรมควรให้ความสำคัญ แต่กลับเป็นผู้กระทำผิดที่เป็นฝ่ายสำคัญ ดังนั้นในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจึงให้ความสำคัญกับเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้กระทำผิดน้อยเกินไป

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรม

จุดเน้นที่แตกต่างกัน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีจุดเน้นแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมในเรื่องสำคัญ ๆ คือ (Ministry of Justice, New Zealand, 2000, pp. 9-10)

ความผิด (guilt)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นที่ “ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดต่อการกระทำของเขา” ขณะที่กระบวนการยุติธรรมเน้นที่ “การค้นหาว่าพฤติกรรมนั้นเข้าองค์ประกอบความผิดใดตามที่กฎหมายกำหนด”

การดำเนินกระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์มีการสอบถามผู้กระทำผิดว่าจะรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือไม่ แตกต่างจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่จะถามว่าจำเลยยอมรับว่ากระทำผิดจริงตามฟ้องหรือไม่

ความแตกต่างระหว่าง “การยอมรับผิดชอบ” (accepting responsibility) กับ “ความผิด” (guilty) เป็นหลักการสำคัญที่จะทำให้เกิดความเข้าใจกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการวิธีพิจารณา คือ จำเลยอาจยอม “แสดงความรับผิดชอบ” (responsibility) ต่อสิ่งที่เขากระทำ ศาลกลับสนใจใน “เจตนา” (intention) ในการกระทำผิดของเขา

อารมณ์ (emotion)

กระบวนการยุติธรรมสนองความต้องการแก้แค้นทดแทนของสาธารณชนโดยอ้างถึงหลักการ เงื่อนไข ต้องปฏิบัติตามพื้นฐานของสิ่งที่ควรพินิจพิจารณา ในศาลอาญาโอกาสที่จะแสดงอารมณ์ถูกจำกัดโดยแบบแผนในการเขียนรายงาน ที่พรรณนาผลกระทบที่เกิดแก่ร่างกาย อารมณ์ และทรัพย์สินเงินทองที่เกิด แก่เหยื่ออาชญากรรม

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตระหนักถึงผลกระทบทางอารมณ์ต่อเหยื่ออาชญากรรม ต่อผู้กระทำผิดเอง และต่อชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็น ปฏิบัติที่เกี่ยวโยงถึงหน้าที่ความสัมพันธ์ การแก้ไขฟื้นฟู กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ค้นหาเพื่อเยียวยาอารมณ์ร่างกาย ผลกระทบทางทรัพย์สินเงินทองที่เกิดจากอาชญากรรม

กระบวนการ (process)

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก พุ่งตรงไปที่กระบวนการวิธีพิจารณา กำหนดพฤติกรรม การกระทำผิดว่าเจตนาหรือไม่ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของทุกฝ่ายโดยการเปลี่ยนจุดเน้นจาก “ความผิด” (guilty) มาสู่ “ความรับผิดชอบ” (responsibility) ด้วยการเป็นทางเลือกอื่นในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

สัมพันธภาพ (relationship)

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักซึ่งนำบทบาทของรัฐในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ส่วนบทบาทหลักของเหยื่ออาชญากรรมเป็นเพียงโจทก์ร่วมและเป็นพยานบางคดี เหยื่ออาชญากรรมไม่ต้องเข้าร่วมเกี่ยวข้องแต่อย่างใด

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผู้กระทำความผิดถูกเรียกร้องให้แสดงความรับผิดชอบต่อเหยื่ออาชญากรรมและชุมชน ผู้แทนชุมชนอาจช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้อีกทางหนึ่งด้วย

หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

หลักการสำคัญ 4 ประการต่อไปนี้ เป็นหลักการเชิงคุณค่าซึ่งทำให้เข้าใจกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดียิ่งขึ้น หลักการดังกล่าวได้แก่ (Roche, 2003, pp. 26-32)

หลักบุคคลนิยม (personalism)

Zehr (1990, p. 181; Roche, 2003, p. 26) อธิบายอาชญากรรมว่าเป็นพฤติกรรมที่ทำร้ายลวงละเมิด ผู้คนอย่างเป็นรูปธรรม เพราะ “อาการบาดเจ็บและความรุนแรง” ที่ได้รับจากอาชญากรรมนั้นทำให้เหยื่อต้องทนทุกข์ทรมานทั้งกายและใจ นำความทุกข์ยากเดือดร้อนผลกระทบไปสู่ครอบครัวของเหยื่อ และผู้กระทำความผิดรวมทั้งชุมชนที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้หลัก “หลักธรรมชาติของบุคคล” คือกระบวนการยุติธรรมตอบสนองต่ออาชญากรรมด้วยวิธีการทางกฎหมาย ผู้กระทำความผิดไม่ได้ถูกกล่าวหาว่าทำร้ายหรือทำให้เกิดอันตรายใดต่อเหยื่ออาชญากรรมแต่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายใดมาตราใด กระบวนพิจารณาเกิดขึ้นโดยตำรวจและอัยการ ในนามของรัฐมิใช่โดยเหยื่ออาชญากรรม ถ้าผู้กระทำความผิดกระทำความผิดจริง การพิพากษาจะถูกพิจารณาโดยแนวคำพิพากษากฎีกาที่กระทำมาก่อนหน้านั้นมิใช่ความเป็นบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะของเหยื่ออาชญากรรม การอุทธรณ์ก็มีไว้จะกระทำบนพื้นฐานของความรู้สึกรู้สึกของเหยื่ออาชญากรรม แต่โดยป้องกันแก้ไขความผิดพลาดของศาลชั้นต้น ผลที่เกิดขึ้นตามมามีคือ ความเสียหายทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่ได้รับจากอาชญากรรมไม่ได้ถูกขจัด ไม่ได้รับการใส่ใจคำนึงถึงอย่างจริงจัง

การชดเชยค่าทำขวัญ (reparation)

เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือเพื่อเยียวยาอันตรายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะถามคำถามที่ว่า “จะอย่างไรให้สิ่งต่าง ๆ กลับเข้าสู่เส้นทาง” “จะทำอะไรบ้างเพื่อแก้ไขเยียวยาความเสียหายเหล่านั้น” เริ่มต้นจากการรับรู้อย่างเปิดเผยถึงอันตรายและความทุกข์ทรมานที่เหยื่อได้รับ และสิ่งที่จำเป็นต้องได้รับการเยียวยาโดยเฉพาะธรรมชาติของการสูญเสียและอาการบาดเจ็บเสียหายที่เหยื่ออาชญากรรมได้รับ

เป็นข้อจำกัดของกระบวนการพิจารณาคดีแบบเป็นทางการมักจะให้ความสนใจเพียงความเสียหายบางทรัพย์สินและอาการบาดเจ็บทางร่างกายของเหยื่อ สำหรับเหยื่ออาชญากรรมรู้สึกว่าเขาได้รับความเสียหายอย่างมหาศาลทางอารมณ์ จิตใจ รู้สึกเสียเกียรติชื่อเสียง ความสงบสุข ความเชื่อมั่นในเพื่อนมนุษย์ ความปลอดภัย อำนาจบารมี และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

การกลับคืนสู่สังคม (reintegration)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีเป้าหมายเพื่อเยียวยาความเสียหายของเหยื่อไปพร้อม ๆ กับประสานงานเพื่อให้ผู้กระทำความผิดบูรณาการกลับคืนสู่สังคมด้วย กลุ่มผู้สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงกล่าวโทษว่าระบบงานยุติธรรมกระแสหลักถ่วงการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดมากกว่าช่วยให้กลับคืนสู่สังคม เรือนจำ เป็นยุทธวิธีที่ปฏิเสธการกลับคืนสู่สังคมที่ร้ายแรงที่สุด ผู้กระทำความผิดเกิดการแยกตัวและแปลกแยกจากสังคม

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นความสำคัญของการผูกโยงผู้กระทำความผิดไว้กับชุมชนท้องถิ่นของตนอย่างเข้มแข็ง เริ่มต้นจากผู้กระทำความผิดตระหนักถึงสิ่งที่เขาได้กระทำความผิดพลาดไปซึ่งก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแต่เป็นส่วนที่ทำผิดกฎหมาย ตามมาด้วยการยอมรับบรรทัดฐานพฤติกรรมตามแบบที่ชุมชนยอมรับได้ ผู้กระทำความผิดจะสามารถช่วยตนเองให้กลับคืนสู่สังคมได้ด้วยการแก้ไขข้อผิดพลาด

การมีส่วนร่วม (participation)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทางตรงที่ใกล้ชิดที่สุดคือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้แก่ เหยื่อ ผู้กระทำความผิด และชุมชนของพวกเขา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียในการกระทำความผิดได้มาร่วมกันเพื่อทำการแก้ไขปัญหาร่วมกันว่า จัดการอย่างไรต่อความผิดที่เกิดขึ้น และจะจัดการอย่างไรต่อสิ่งที่ควรจะทำต่อไปในอนาคต กระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์ที่เกิดมาจากแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีลักษณะใกล้เคียงธรรมชาติมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการประชุมแบบวงกลม มีผู้ไกล่เกลี่ยหรือแบบชนเผ่าก็ตาม ผู้กระทำความผิดเองก็ไม่ต้องถูกแยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวขณะที่คนอื่น ๆ กำลังพิจารณาชะตากรรมของพวกเขา เขาสามารถร่วมสนทนากับอยู่ในกลุ่มด้วยว่าจะแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้องเขาที่เข้าทางได้อย่างไร เขายังคงมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โอกาสที่จะแสดงการขอโทษขออภัยที่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นด้วย

เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มี 3 ประการ (Zehr, 2002) คือ

1. เพื่อมอบการตัดสินใจหลักให้เป็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมมากที่สุด
2. เพื่อทำกระบวนการยุติธรรมให้เป็นกระบวนการเยียวยามากขึ้นและพัฒนาไปสู่อุดมคติที่ต้องการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและกรอบความคิดของกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น
3. เพื่อลดความเป็นไปได้ในการเกิดการกระทำผิดซ้ำในอนาคต

คุณลักษณะพิเศษของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

- ไม่ครอบงำแสดงอำนาจเหนือ (non-domination)
- เสริมพลัง (empowerment)
- ใช้กฎหมายอย่างมีศีลธรรมเจาะจงเหนือความจำกัดของการบังคับโทษ (honoring legally specific upper limits sanctions)
- การฟังอย่างให้เกียรติ (respectful listening)
- แสดงความห่วงใยต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (equal concern for all stakeholders)
- แสดงความรับผิดชอบ ความสามารถในการร้องขอความปรานี ให้เกียรติแก่สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน มุ่งสู่ปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รวมทั้งปฏิญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานแห่งสหประชาชาติเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง (UN Declaration of Basic Principles of Justice for Crime and Abuse of Power)

นิยามและความหมายของ (restorative justice)

สหประชาชาติกำหนดความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า หมายถึง การอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิม โดยการจัดการกับผลเสียหายภายหลังการกระทำผิด ตลอดจนความยุ่งยากหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเป็นเป้าหมาย (นิติธร วงศ์ยืน, 2550, น. 64)

นักวิชาการจำนวนมากได้ให้นิยามคำว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ไว้แตกต่างกันไปในรายละเอียด ขึ้นอยู่กับว่าผู้นิยามแต่ละคนจะนำค่านิยมของตนสอดแทรกเข้าไป

ในแนวความคิดเรื่องนี้มากนักน้อยเพียงใด ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างคำนิยามดังกล่าวพอเป็นแนวทาง ดังนี้

Daniel Van Ness (1990 อ้างถึงใน นิติธร วงศ์เย็น, 2550, น. 64) นิยามคำว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า หมายถึง วิธีการตอบสนองความขัดแย้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์และอาชญากรรม ด้วยการทำสิ่งต่าง ๆ ถูกต้องมากที่สุดที่จะทำได้สำหรับผู้ได้รับผลกระทบ โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตระหนักถึงความขัดแย้งหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น เยียวยาความเสียหายทั้งทางร่างกายและความสัมพันธ์ให้มากที่สุด และสร้างความรับผิดชอบหรือข้อตกลงที่จะป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์เช่นเดียวกัน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หมายรวมถึงโครงการกระบวนการ และกระบวนการวิธีที่ดำเนินการตามหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วย

John Braithwaite (1998, pp. 323-324 อ้างถึงใน นิติธร วงศ์เย็น, 2550, น. 64) อธิบายว่า การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึงการบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่อ อาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพเดิม ทำให้เหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลางความยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการผู้กระทำผิดและสังคมเข้าด้วยกัน

Roach (2000 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548, น. 40) ให้นิยามว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว (family conferences) โครงการเยียวยาเหยื่อผู้กระทำผิด (victim offender reconciliation programs) หรือการประชุมวงกลม (aboriginal healing circles) หมายถึง วงจรรูปแบบของความยุติธรรมที่มีเจตนาร่วมกันในอันที่จะลดความเป็นขั้นตอนความเป็นแบบแผนพิธีการและลำดับชั้น และพยายามที่จะสมานฉันท์ความเสมอภาค (equality) ที่ถูกกระทำจากอาชญากรรม และเพื่อนำองค์รวมไปสู่ประสบการณ์ตรงทั้งของ “การกระทำผิด” (offending) และ “การตกเป็นเหยื่อ” (victimization) วงจรนี้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตามเกี่ยวข้องกับสวัสดิการของทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิด (welfare of both offenders and victim) การลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ (informal non-punitive approach) และการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างกว้างขวาง (wide community participation) ประกอบกัน

Ministry of Justice, New Zealand (2000 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548, น. 41) ระบุว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมรูปแบบหนึ่งที่ตั้งอยู่บนฐานคติการชดใช้เยียวยาเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการกระทำที่พยายามจะทดแทนความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมทั้งโดยแบบที่เป็นวัตถุและที่เป็นสัญลักษณ์ และแบบที่จ่ายเป็น

ตัวเงินกับแบบที่ผู้กระทำผิดยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูและฝึกหัดอบรมในโปรแกรมต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

Ted Wachtel (1990 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548, น. 41) ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นานาชาติ สหรัฐอเมริกา ได้ให้นิยามว่า “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็น “ปรัชญา” (philosophy) มิใช่ “ตัวแบบ” (model) และมีลักษณะเป็นกรอบทัศนคติในการนำร่องวิธีการปฏิบัติทั้งองค์การไปสู่ปรัชญานี้

ในทัศนะของ Susan Sharpe (2001 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548, น. 41) อธิบายว่า ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) โดยมุ่งให้ความสำคัญกับสิ่งซึ่งจำเป็นต้องได้รับการเยียวยา สำหรับเหยื่อ สิ่งซึ่งควรแก้ไขปรับปรุง สำหรับผู้กระทำผิด และสิ่งซึ่งควรเรียนรู้เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นในสังคม สำหรับชุมชน แนวคิดนี้ทำให้ “เหยื่ออาชญากรรม” เป็นศูนย์กลางของกระบวนการให้คำนิยามเกี่ยวกับ “อันตรายและการชดใช้เยียวยาที่เหมาะสม สำหรับตนจะมีขนาดเท่าใด ขณะที่ “ชุมชน” สามารถเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้กระทำผิดให้การสนับสนุนเหยื่ออาชญากรรม และประกันโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟูตนเองของผู้กระทำผิด

Tony E. Marshall (1996 อ้างถึงใน นิติธร วงศ์เย็น, 2550, น. 64) อธิบายความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า หมายถึง การทำให้สมบูรณดังเดิม หรือบูรณาการ หรือสมานฉันท์ โดยสมานฉันท์เหยื่ออาชญากรรม สมานฉันท์ผู้กระทำผิดซึ่งมีชีวิตที่ฝ่าฝืนกฎหมาย และสมานฉันท์ความเสียหายของชุมชนที่เกิดจากอาชญากรรม โดย Marshall เน้นว่า การสมานฉันท์มิใช่เป็นการมองหลังย้อนอดีตเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างสังคมที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพื่ออนาคต

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2548, น. 45) ได้ให้คำจำกัดความ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (restorative justice) ว่าหมายถึง ปรัชญาแนวคิดและกระบวนการปฏิบัติต่อความขัดแย้ง พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การกระทำที่ก่อให้เกิดอาชญากรรม และอาชญากรรม ด้วยการคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นศูนย์กลางโดยกระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์ (restorative justice process) จะสร้างความตระหนักต่อความขัดแย้งหรือความเสียหาย เยียวยาความเสียหายทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (นิติธร วงศ์เย็น, 2550, น. 65) วิเคราะห์ภาษาไทยคำว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ระบุว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่นุ่มนวลในทางความคิด ฝึกกำลังและประสานความสัมพันธ์ ทุกฝ่ายที่

เกี่ยวข้องได้ดียิ่งในกระบวนการปฏิบัติ “คือ ทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมกันได้ทั้งสองฝ่ายด้วยกัน และฝ่ายที่อยู่ตรงกันข้ามกันได้แก่ เหยื่อ ผู้กระทำผิด ชุมชน ครอบครัว ผู้สนับสนุนทั้งสองฝ่าย และรัฐ ส่งผลให้เกิดความสันติสุข สมควรสมานสามัคคีปรองดองกัน เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง นำไปสู่ผลลัพธ์แห่งความสันติสุขของสังคมที่ยั่งยืนตามเป้าหมายอันพึงปรารถนาของกระบวนการยุติธรรมไทย

ตารางที่ 2.1

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
แบบปกติกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ (Criminal Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
ตั้งคำถามว่า	ตั้งคำถามว่า
1. อาชญากรรมเป็นความผิดตามกฎหมายใด	1. ใครได้รับความเสียหายบ้าง
2. พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดมีลักษณะอย่างไร	2. ความต้องการของผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นเช่นไร
3. จำเลยสมควรจะได้รับการปฏิบัติอย่างไร	3. ใครควรต้องมีการะความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง
อาชญากรรมเป็นการทำอันตรายต่อ “รัฐ” และกฎหมายของรัฐนั้น	อาชญากรรมเป็นการทำอันตรายต่อประชาชนและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในสังคม
มุ่งที่การพิสูจน์ “ความผิด” ของจำเลย	มุ่งที่การระบุ “ความต้องการ” และภาระหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
มุ่งที่การตัดสิน “โทษ” เป็นสำคัญ	ให้ความสำคัญกับ “การเยียวยา” ให้สิ่งต่าง ๆ กลับคืนสู่สถานะที่ถูกต้องที่ควรจะเป็นเรื่องอื่น ๆ
“จำเลย” เป็นศูนย์กลางของกระบวนการ	“ผู้เสียหาย” เป็นศูนย์กลางของกระบวนการ
เป็นกระบวนการ “เชิงกล่าวหา” ที่ต่อสู้กันระหว่างจำเลยกับรัฐ	เป็นกระบวนการที่กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการพูดคุยสื่อสารกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องและก่อให้เกิดความเห็นพ้องร่วมกัน

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ (Criminal Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
ทำให้เกิด “ผู้ชนะ” และ “ผู้แพ้”	เปิดโอกาสให้มีการแสดงความรับผิดชอบของ ความต้องการ และทำให้เกิดการเยียวยาความ เสียหาย
ถูกควบคุมด้วย “กฎเกณฑ์” ในวิธีพิจารณา	เป็นกระบวนการที่มีการอำนวยความสะดวกให้ ความต้องการของแต่ละฝ่ายได้รับการตอบสนอง
ถูกจำกัดโอกาสในการคำนึงถึงสาเหตุและ วิธีการเยียวยาแก้ไขปัญหาที่อยู่อย่าง หลากหลายและไม่ได้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม	เปิดโอกาสอย่างกว้างขวางให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมและร่วมจัดการกับปัญหาอาชญากรรม

ที่มา: สรวิต ลิ้มปริงชี. การไกล่เกลี่ยฟื้นสัมพันธในคดีอาญา, 2550, น. 9)

จากที่ได้กล่าวถึงแนวคิดและสำนักคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว ต่อไป
จะขอกล่าวถึงทฤษฎีที่เป็นแนวคิดแห่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีนั้นคือ ทฤษฎี
ความละอายเชิงบูรณาการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการ (theory of reintegrative shaming)

ทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการของ John Braithwaite (1989 อ้างถึงใน จุฑารัตน์
เชื้ออำนาจ, 2548, น. 30) ชาวออสเตรเลีย สามารถตอบคำถามที่ว่า “ทำไมผู้คนส่วนใหญ่จึง
ปฏิบัติตามกฎหมาย” ได้ โดยโต้แย้งว่าผู้คนโดยทั่วไปยับยั้งชั่งใจที่จะลงมือประกอบอาชญากรรม
โดยวิธีควบคุมสังคมแบบไม่เป็นทางการ 2 วิธี วิธีแรก คือ ความกลัวการไม่ยอมรับของสังคม (fear
of social disapproval) และวิธีที่สอง คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือหิริ โอตปปะ (conscience)

Braithwaite อธิบายว่า การลงโทษและการชดใช้ค่าทำขวัญโดยบิดา มารดา ญาติพี่น้อง
เพื่อนฝูง ที่มีความสำคัญต่อผู้กระทำความผิดแต่มีหน่วยงานยุติธรรมใด ๆ คนส่วนใหญ่ความกลัว
ความละอายต่อคนที่เขารักใคร่ห่วงใยเป็นสิ่งยับยั้งป้องกันไม่ให้เกิดความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง
เนื่องจากความคิดเห็นของครอบครัวและเพื่อนที่มีต่อเขามีความหมายมากกว่าความเห็นของ
พนักงานเจ้าหน้าที่ ในกระบวนการยุติธรรมที่เขาไม่รู้จักรักมากมาย

ความละอาย (shaming) เกิดขึ้นได้หลายทาง สามารถถ่ายทอดจากพ่อแม่หรือเพื่อนฝูงสู่กันและกันได้ ด้วยวิธีการง่าย ๆ คือ การปฏิบัติตามกัน นอกจากนี้สามารถตีพิมพ์เป็นเรื่องราวในหนังสือพิมพ์หรือผ่านทางวงสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อนฝูงในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการได้ ทั้งอาจถ่ายทอดในรูปแบบเป็นทางการ ความละอายจึงมีลักษณะเป็น “วัฒนธรรมเฉพาะ” (culturally specific) รูปแบบหนึ่ง

การละอายเชิงแตกแยก เป็นการแสดงความดูหมิ่น เหยียดหยาม เพื่อขับไล่บุคคลที่ไม่ควรคบหา สมาคมด้วยขอยออกจากชุมชนของเขา ผลการตอบสนองมีผลทำลายที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับบุคคลอื่น ๆ ต่อมาก็คือมีผลทำให้พันธะทางสังคม (social bonds) อ่อนแอลงไป

การละอายเชิงบูรณาการ ในทางตรงกันข้าม เป็นเรื่องที่ยพยายามให้ผู้กระทำผิดใช้จิตสำนึกอย่างมีสติ ตระหนักถึงความละอายใจต่อการกระทำผิดของตน โดยการแสดงความไม่พอใจหรือรังเกียจต่อ “การกระทำ” มิใช่ต่อ “ตัวบุคคล” และยังคงให้การเคารพนับถือต่อตัวผู้กระทำผิดในระดับเดิม กฎหมายสำคัญคือการเกรงกลัวต่อความผิดบาปที่กระทำแต่มิใช่ต่อบุคคลผู้กระทำบาป

ทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการ เป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับเรื่องของ การแสดงความรับผิดชอบ (accountability) และการยกย่องนับถือ (respect) ซึ่งเป็นกฎหมายในการโยยัดและบูรณาการผู้กระทำผิด ให้กลายเป็นคนนอกชุมชนอีกด้วย (Braithwaite, 1993)

ทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการ (reintegrative shaming theory) ไม่ใช่แนวคิดใหม่ พบว่ามีปรากฏอยู่กว่าร้อยปีในปรัชญาความยุติธรรมของชาวเมารี (Maori philosophy of justice) ชาวพื้นเมืองในประเทศนิวซีแลนด์ มีระบบคิดเดียวกันกับ “whanau conference” “shame” (whanau) ในการเยียวยาหรือทำให้เกิดความละอายแก่ใจเช่นเดียวกับที่ Braithwaite’s shame and reintegration กล่าวไว้

จากที่เราได้ทราบแนวคิด ทฤษฎี ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปแล้ว ต่อไปจะกล่าวถึงแนวคิดข้างเคียงของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับแนวคิดข้างเคียง

คำว่า “restorative justice” หรือ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นแนวคิดที่ได้รับการนิยามขึ้นใหม่ในสังคมโลกและสังคมไทย ซึ่งมีแนวคิดต่าง ๆ ที่เคยใช้กันมาก่อนหน้านี้ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน (จุฬารัตน์ เชื้ออำนาจ, 2548, น. 48-57) ได้แก่

การประนีประนอมยอมความ (compromise)

การประนีประนอมยอมความเป็นวิธีการระงับ “ข้อพิพาททางอาญา” นอกศาลวิธีหนึ่ง ซึ่งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายทำการเจรจาตกลงกันเอง การตัดสินใจต่าง ๆ อยู่กับคู่กรณีโดยไม่มีบุคคลที่สามมาชี้แนะชี้้นำในการตัดสินใจแต่เกิดจากความสมัครใจของคู่กรณีที่เจรจาตกลงระงับข้อพิพาทกันเอง ซึ่งการระงับข้อพิพาทโดยวิธีนี้จะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถรักษาสัมพันธภาพที่มีต่อกันได้หากตกลงกันสำเร็จ (กระทรวงยุติธรรม, 2544, น. 3-4) สำหรับประเทศไทยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติเรื่องนี้ไว้ตามมาตรา 39(2) ว่า “ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย สิทธินาคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป” ดังนั้น การประนีประนอมยอมความในทางอาญาจึงสามารถกระทำได้ตามกฎหมาย

การเบี่ยงเบนคดี (diversion)

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ (2529, น. 6-1) อธิบายว่า กระบวนการยุติธรรมคู่ขนาน หมายถึง วิธีดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้วิธีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 หรืออีกนัยหนึ่งคือ การไม่ทำตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมตามปกติ อันได้แก่ การจับกุม สอบสวน ฟ้องร้อง และลงโทษ อันเป็นบทบาทของเอกชนและรัฐที่ดำเนินการต่อผู้กระทำผิดที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายและมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรม

การประนอมข้อพิพาท (Conciliation) (สรวิศ ลิ้มปริงซี่, 2550, น. 15)

การประนอมข้อพิพาทมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทค่อนข้างมาก เนื่องจากมีคนกลางเข้ามาทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน ความแตกต่างระหว่างวิธีการทั้งสองในปัจจุบันมีน้อยมาก ประเทศไทยวิธีทั้งสองเป็นวิธีการใช้เรียกทดแทนกันได้ ผู้ประนอมข้อพิพาทจะพยายามช่วยคู่พิพาทในการแก้ไขความเข้าใจผิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างกัน พยายามลดทอนความรู้สึกหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และพยายามทำให้การสื่อสารระหว่างคู่พิพาทเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์เพื่อการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นมากกว่าการกล่าวหาซึ่งกันและกันหรือพยายามโต้แย้งเอาชนะคะคานเพื่อหาผู้ผิด แต่บางครั้งอาจจะวางบทบาทของผู้ประนอมข้อพิพาทไปในลักษณะที่อาจให้ความเห็นหรือคำแนะนำเกี่ยวกับทางออกเพื่อการแก้ไขปัญหให้แก่คู่พิพาทด้วย ในบางกรณีอาจจะมีการนำการประนอมข้อพิพาทในลักษณะฐานะเป็นการเตรียมพร้อมให้แก่คู่พิพาทในการที่จะเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่นต่อไป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) (สรวิศ ลิ้มปริงซี่, 2550, น. 15)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทวิธีการหนึ่งที่มีคนกลางซึ่งเรียกว่าเป็น “ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator)” เข้ามาช่วยคู่พิพาทในการหาหนทางที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นที่เป็นที่ยอมรับของบรรดาคู่พิพาททุกฝ่ายได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่มีอำนาจในการบังคับหรือกำหนดให้ “ผลลัพธ์” ที่จะเกิดขึ้นต้องเป็นไปในแนวทางหนึ่งแนวทางใดโดยเฉพาะโดยปราศจากความเห็นชอบหรือความยินยอมของคู่พิพาทที่เกี่ยวข้อง วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการหนึ่งที่มีการนำมาใช้เป็นเวลานานในชุมชนหรือสังคมที่เกิดปัญหาข้อพิพาทขึ้น

หน้าที่ที่สำคัญของ “ผู้ไกล่เกลี่ย” คือการรับผิดชอบให้กระบวนการหาหรือระหว่างคู่พิพาทเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะมีหน้าที่ช่วยคู่พิพาทให้สามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างกันให้ได้มากที่สุดเพื่อที่จะทำให้อุปสรรคข้อพิพาทได้ร่วมกันเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องตลอดจนสามารถจำแนกแยกแยะประเด็นที่จะต้องช่วยพิจารณาร่วมกันและแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสมที่จะสามารถปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับของคู่พิพาททุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดหรือบังคับให้ต้องใช้วิธีการหรือแนวทางอย่างไรในการแก้ไขปัญหานั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจึงจำเป็นต้องช่วยให้คู่พิพาทพัฒนาหรือสร้างสรรค์วิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยตัวของคู่พิพาทเอง แต่ทั้งนี้ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะเสนอแนะวิธีการหรือแนวทางที่เป็นไปได้เพื่อประกอบการพิจารณาของคู่พิพาทด้วยก็ได้

อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) (สรวิศ ลิ้มปริงซี่, 2550, น. 19)

เป็นวิธีการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการฟ้องร้องต่อศาลมากที่สุดเนื่องจากลักษณะสำคัญ คือการตั้งคนกลางที่เรียกว่าเป็น “อนุญาโตตุลาการ (Arbitration)” มาทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้น และผลแห่งข้อวินิจฉัยนี้จะปรากฏในสิ่งที่เรียกว่าเป็น “คำชี้ขาด (Arbitral award)” ที่มีผลตามกฎหมายผูกพันคู่พิพาทให้ต้องปฏิบัติตาม ในกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดก็จะสามารถบังคับการให้เป็นไปตามคำชี้ขาดที่ทำขึ้นนี้ได้

กระบวนการอนุญาโตตุลาการต้องเกิดจากการที่คู่พิพาทได้ตกลงทำ “สัญญาอนุญาโตตุลาการ (Arbitration agreement)” ที่จะมอบข้อพิพาทที่เกิดขึ้นให้เข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ เป็นเครื่องบ่งบอกขอบเขตอำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเป็นสิ่งที่ใช้กำหนดกระบวนการพิจารณาที่จะทำขึ้นต่อไป คู่พิพาทที่ประสงค์จะใช้สิทธิเรียกร้องต้องเริ่มดำเนินกระบวนการอนุญาโตตุลาการ โดยมากมักจะได้แก่การส่ง “คำเสนอข้อพิพาท (Statement of Claims)” ไปยังสถาบัน เริ่มกระบวนการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการที่จะมาทำ

หน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหา โดยกระบวนการแต่งตั้งต้องดำเนินการตามที่สัญญาอนุญาตตุลาการกำหนด คณะอนุญาโตตุลาการจะกำหนดกระบวนการพิจารณาจนกระทั่งมีคำชี้ขาด ต้องมีการเปิดโอกาสให้คู่พิพาททุกฝ่ายได้นำเสนอข้อต่อสู้ของตนพร้อมกับนำพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อสนับสนุนต่อคณะอนุญาโตตุลาการแล้ว คณะอนุญาโตตุลาการจะประชุมเพื่อลงมติทำคำชี้ขาดว่าจะให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายมีสิทธิหน้าที่ต่อกันอย่างไรบ้าง คำชี้ขาดจะมีผลผูกพันคู่พิพาท อาจจะนำไปขอให้ศาลบังคับการให้เป็นไปตามคำชี้ขาดได้ด้วย

การพัฒนาการของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

พัฒนาการของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแคนาดา

ความก้าวหน้าของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศแคนาดาทั้งในทางปฏิบัติและการประชาสัมพันธ์เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อโปรแกรมการเยียวยา “เหยื่อ-ผู้กระทำผิด” เริ่มต้นครั้งแรกที่เมืองคิเชนเนอร์ (Kitchener) ในปี ค.ศ. 1974 (Dittenhoffer and Ericson, 1983; Roach, 2000, pp. 253-254) และประสบความสำเร็จในเวลาต่อมาคือปี ค.ศ. 1997 สภาคริสตจักรเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Church Council on Corrections) ได้ให้การสนับสนุนอย่างดีจนกระทั่งสามารถจัดให้มีโครงการต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากกว่า 100 โครงการทั่วประเทศแคนาดาที่พยายามดึงผู้กระทำผิด เหยื่ออาชญากรรม และชุมชนมาทำงานร่วมกันภายหลังเกิดอาชญากรรมขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีโครงการกระบวนการยุติธรรมแบบชาวพื้นเมือง (Aboriginal justice projects) เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980-1990 (Canada, 1996b; Roach, 2000, pp. 253-254)

การรับรองความมีอยู่ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของสาธารณชนเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 โดยในปี ค.ศ. 1969 Ouimet (Canada, 1969, pp. 200-201; Roach, 2000, pp. 253-254) รายงานอย่างสั้น ๆ ถึงประสิทธิภาพของการแก้ไขเยียวยาด้วยวิธีนี้ และรายงานของคณะกรรมการว่าด้วยการพิจารณาคดีแห่งแคนาดา (the Canadian Sentencing Commission) ประจำปี 1987 ได้กล่าวถึงแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้ซึ่งเป็นจุดสำคัญของเรื่อง ต่อมาคณะกรรมการของดอปเน่ (The Daubney committee) (Canada, House of Commons, 1988; Roach, 2000, pp. 253-254) ให้ความสนใจหยิบยกเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ขึ้นพิจารณาเป็นการเร่งด่วน และในปี ค.ศ. 1994 บรรดาจังหวัดต่าง ๆ มลรัฐต่าง ๆ และกระทรวงยุติธรรมได้ตระหนักถึงการแก้ไขเยียวยาเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเชิงบูรณาการโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมแบบชาวพื้นเมืองว่าเป็นการปฏิรูปที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อมาในปี ค.ศ. 1996 มีการปฏิรูปกระบวนการพิจารณาคดีในส่วนของการ

ผู้ใหญ่โดยได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เตรียมการเพื่ออนาคตสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนมาเป็นเป้าหมายเชิงกฎหมายในการพิจารณาคดีอีกด้วย (Criminal Code: s. 718(e), (f); Roach, 2000, pp 253-254) ศาลฎีกาแห่งประเทศแคนาดารับเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เนื่องจากจุดเด่นในเรื่องการชดเชยเยียวยา การยอมรับในอันตรายที่เกิดขึ้นของผู้กระทำผิด การลงโทษโดยชุมชน และธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพื้นเมืองว่าถูกกฎหมายและมีคุณค่าควรแก่การนำมาใช้ในการพิจารณาคดี (Gladue, 1999; Roach, 2000, PP. 253-254) และศาลยุติธรรมได้ฝากเรื่องการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่อไปยังรัฐสภาโดยแสดงความห่วงใยว่าควรลดการใช้โทษจำคุกและในทางตรงกันข้ามได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบการพิพากษาลงโทษอีกด้วย (Proulx, 2000; Roach, 2000, pp. 253-254)

พัฒนาการของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสหรัฐอเมริกา

เริ่มต้นโครงการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ครั้งแรกที่เมืองเอ็กเคิร์ท (Elkhart) มลรัฐอินเดียนา คริสต์ศักราช 1978 โดยกลุ่มผู้บุกเบิกซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนได้เริ่มต้นจากการประสานงานกับศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ ช่วงแรกยังไม่มีการใช้พนักงานคุมประพฤติเป็น “ผู้ประสานงาน” (facilitator) โดยศาลมีคำสั่งให้องค์กรภาคเอกชนดำเนินการประชุมกลุ่ม ค.ศ. 1990 มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากำหนดเป็นโครงการในสำนักงานคุมประพฤติ ดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครเน้นคดีเด็กและเยาวชน กระทำผิดและเริ่มใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น

จากนั้นรูปแบบต่าง ๆ จึงเริ่มได้รับความสนใจจากภาครัฐ คือกระบวนการยุติธรรมของมลรัฐต่าง ๆ และรัฐบาลกลางขยายผลอย่างรวดเร็วในปี 1991 เป็นช่วง ได้รับการสนับสนุนมากที่สุดจนได้รับความสนใจจากนาง Janet Reno อัยการสูงสุดในสมัยของประธานาธิบดีคลินตันให้งบประมาณในการขยายโครงการนี้อย่างมาก ค.ศ. 1993-1994 เนติบัณฑิตยสภาได้ออกมาสนับสนุนให้ทนายความใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อีกทาง (Van Ness, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2546 ณ กรุงเทพมหานคร ดีซี โดยผู้วิจัย)

พัฒนาการของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสหราชอาณาจักร

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในอังกฤษ ซึ่งเดิมใช้ชื่อว่า “การไกล่เกลี่ยเหยื่อ – ผู้กระทำผิด” (victim-offender mediation or VOM) (Libmann, Marian. and Masters, Guy, 2000, p. 337) เริ่มขึ้นหลังประเทศสหรัฐอเมริกา ต้นคริสต์ทศวรรษ 1980 โดยหน่วยปฏิบัติในท้องถิ่นเล็ก ๆ พัฒนาต่อมาสู่การจัดฝึกอบรมผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานโดยยังไม่มีกฎหมาย

และเกณฑ์มาตรฐานรองรับจน ค.ศ. 1985-1987 มีการผลักดันให้รัฐสนับสนุนโครงการนำร่องสำคัญ ๆ 4 โครงการ ใช้เวลาอีก 10 ปีเปลี่ยนความสนใจของรัฐเพื่อการนี้ กระทั่งรัฐบาลได้ออกกฎหมายใหม่ชื่อ The Crime & Disorder Act 1998 ให้มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนได้ในระยะต่อมา เนื่องจากการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและจัดระเบียบการปฏิบัติต่อเด็กเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เด็กกระทำผิดได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบ การกระทำของตนตามวิธีการของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

พัฒนาการของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย

ชาวเมารีในประเทศนิวซีแลนด์ได้ใช้รูปแบบพิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มานานนับร้อย ๆ ปี รวมทั้งชนเผ่าพื้นเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก อเมริกา แคนาดา ก็ใช้แนวทางเดียวกัน พิธีกรรมประกอบด้วยครอบครัวและเพื่อนของเหยื่ออาชญากรรมกับของผู้กระทำผิดพยายามแสวงหาทางออกที่เป็นที่น่าพึงพอใจสำหรับทั้งสองฝ่ายต่อปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ในปี ค.ศ. 1989 ประเทศนิวซีแลนด์เป็นประเทศแรกของโลกที่ได้ออกกฎหมายเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ พระราชบัญญัติเด็กเยาวชนและครอบครัว ค.ศ. 1989 กำหนดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวอย่างเป็นทางการในขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อมีคดีเด็กเยาวชนกระทำผิดเกิดขึ้น ต่อมาการประชุมกลุ่มครอบครัวถูกเผยแพร่ไปยังประเทศออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียมีกฎหมายรองรับบางมลรัฐได้แก่ South Australia (1993) West Australia (1994) และ New South Wales (1997) (Paye, 1999; McGarrell and friends, 2000, p. 9)

แรงกระตุ้นครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นเมื่อคริสต์ทศวรรษ 1980s จากชาวนิวซีแลนด์และชาวออสซี่ ทำให้ “ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ถูกผนวกเข้ากับกระแสการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) เพื่อปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่มีปริมาณคดีคั่งค้างมากมาย จากแนวคิดเชิงแก้แค้นทดแทน (Braithwaite, 1998a, p. 324) โดยการชี้้นำจากยุโรปและแคนาดา และสหรัฐอเมริกาสนับสนุนการฝึกอบรมผู้ประสานงาน (facilitators) ทำให้ “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็น “ตัวแบบ” (model) อย่างเต็มตัวยังถูกจัดไว้ในตัวแบบกลุ่มแบบนุ่มนวล (modest) อยู่ชายขอบ (marginal) ในสายตาของกลุ่มทฤษฎีที่แข็งกร้าว (immodest theory) เห็นว่านั่นทำให้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถทำงานได้ กลุ่มทฤษฎีที่มองโลกในแง่ร้าย (pessimistic theory) มองว่านั่นคือความล้มเหลวที่ไม่ได้รับความนิยมนัก

อย่างไรก็ตาม การประชุมกลุ่มครอบครัว (family group conferencing) ตามรูปแบบของนิวซีแลนด์ เป็น “ต้นแบบ” ที่ได้มีการเผยแพร่เลียนแบบไปทั่วโลกในปัจจุบัน สถานการณ์และสถานภาพปัจจุบันของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมโลก สถานการณ์ปัจจุบัน

Umbreit and Greenwood (1998, p. 1) กล่าวถึงการเติบโตขึ้นของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ถูกนำมาใช้ในนานาชาติ ระหว่าง 20-30 ปีมานี้โดยอ้างอิงผลการสำรวจระดับชาติเกี่ยวกับโปรแกรมการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ว่า “เพื่อเปิดโอกาสให้เหยื่อ อาชญากรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เผชิญหน้ากันเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น เพื่อแสดงความเอื้ออาทร วางแผนการเยียวยาจิตใจแก่เหยื่อ ทำกันอย่างแพร่หลายทั้งในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรป ทศวรรษที่ 1970s มีโปรแกรมดังกล่าวเพียงสองสามโปรแกรม ปัจจุบันมีมากกว่า 1,000 โปรแกรม อเมริกาเหนือมี 315 โปรแกรม ยุโรปมีประมาณ 712 โปรแกรม ได้สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามาจัดตั้งโปรแกรมเหล่านี้ ฝึกอบรมอาสาสมัครทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” หน่วยงานสนับสนุนเหยื่ออาชญากรรม ก็ให้การสนับสนุนโปรแกรมนี้อีก ประเทคดีที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์ที่มีการทำร้ายร่างกายเพียงเล็กน้อย ผู้กระทำผิดมีทั้งที่เป็นเยาวชนและผู้ใหญ่

การพัฒนาสถานภาพระดับนานาชาติของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ค.ศ. 1999 สภาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (the United Nations' Economic and Social Council) มีมติยอมรับและสนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ใช้การไกล่เกลี่ย (mediation) และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) กับคดีที่เห็นสมควร และเรียกร้องให้คณะกรรมการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice) พิจารณาพัฒนาแนวทางการใช้โปรแกรมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ขึ้น

ต่อมาการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 10 (the Tenth United Nations Congress on the Prevention of Crime and Treatment of Offenders) ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อปี ค.ศ. 2000 มีหัวข้อหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คือ หัวข้อ “การสร้างความเป็นธรรมแก่เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด” (fairness to victims and offenders) ในเวทีการประชุมครั้งนั้นเพื่อขยายขอบเขตการใช้โปรแกรมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ออกไปทำให้เกิดปัญญาที่ได้รับการยอมรับให้บรรดารัฐบาลแห่งประเทศสมาชิกขยายการใช้งานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ออกไป

ซึ่งได้ดำเนินการทันทีภายหลังจากการประชุม UN Crime Congress ครั้งนั้นให้มีการสอบถามข้อสังเกตจากบรรดาประเทศสมาชิกต่อ “ร่างองค์ประกอบหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้โปรแกรมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องทางอาญา” (Preliminary Draft Elements of Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmers in Criminal Matters) จากนั้นการทบทวนความคิดเห็นที่ได้รับประกอบข้อเสนอแนะจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (expert meeting) ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศแคนาดา ปลายปี ค.ศ. 2001 โดย ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ด้วย ข้อเสนอการกำหนดหลักการพื้นฐานดังกล่าวได้รับการรับรองจากสภาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติในปีต่อมา

ผลและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในภาพรวมสังคมโลก

ปัจจุบันนี้หลายประเทศจึงได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (victim offender mediation or VOM) หรือ รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (family group conference or FGC) หรือรูปแบบอื่น ๆ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อการกระทำเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมและเพื่อบรรลุลผลแห่งการเยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรมและผู้เกี่ยวข้องตลอดจนชุมชนด้วย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : รูปแบบสากลร่วมสมัย

ภาพรวมจากการสำรวจทั่วโลก ระบุว่ามีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โปรแกรมต่าง ๆ จำแนกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบแรก การไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (Victim-offenders Mediation หรือ VOM)

การไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด หรือที่ Roche (2003) ผู้เชี่ยวชาญกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ชาวออสเตรเลีย เรียกว่า mediation programs เป็นรูปแบบที่นิยมใช้ในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่แรกเริ่มเมื่อปี ค.ศ. 1978 และขยายออกไปทั่วประเทศในปี ค.ศ. 1990 รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้เป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศตะวันตกโดยประมาณว่ามีโปรแกรมต่าง ๆ ทำนองนี้ไม่น้อยกว่า 700 โปรแกรม ในยุโรป 300 โปรแกรมในสหรัฐอเมริกา และ 26 โปรแกรมในแคนาดา โดยในประเทศแคนาดาเรียกว่า Victim Offender Reconciliation Programs (VORP) ในอเมริกาส่วนใหญ่ใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกแต่บางส่วนสามารถใช้ในขั้นตอนภายหลังการพิจารณาคดี และดำเนินการโดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และใช้ในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเกือบทั้งหมดที่มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิง

สมานฉันท์ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สหราชอาณาจักร ฟินแลนด์ ฯลฯ (The European Forum for Victim-Of-fender Mediation and Restorative Justice (ed.), 2000)

วิธีการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดประกอบด้วย “การเผชิญหน้า” ระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิดซึ่งพนักงานคุมประพฤติหรือนักสังคมสงเคราะห์หรืออาสาสมัครอาจทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และมีข้อสังเกตสำคัญที่ว่าทั้งเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดต้องพูดคุยทำความเข้าใจกันในโลกของความเป็นจริงและบนฐานของความสมเหตุสมผลของสองฝ่าย โดยพยายามขจัดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การไกล่เกลี่ยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยการจัดเวทีที่ปลอดภัยและควบคุมได้ให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ผลกระทบของอาชญากรรมที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม และเข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเขาที่กระทำไปและให้โอกาสเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดได้ร่วมกันพัฒนาและยอมรับแผนการเยียวยาโดยใช้ความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมนั้น

รูปแบบที่สอง การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference หรือ FGC)

การประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ conference programmers (Roche, 2003) เริ่มขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์และได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในอเมริกาและแคนาดาตัวอย่างเช่น ที่มลรัฐเมนินิฮิต้า เพนซิลเวเนีย และมอนทานา ฯลฯ ในประเทศนิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย การประชุมรูปแบบนี้มีกฎหมายรองรับและเป็นนโยบายรัฐ เช่น โครงการแว็กก้า แวกก้า (Wagga Wagga project) ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยใช้การประชุมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับคดีเด็กและเยาวชนแต่บางครั้งก็ใช้หลังมีคำสั่งศาลแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และสมาชิกครอบครัวผู้มีความสำคัญหรือเพื่อนของทั้งสองฝ่ายโดยมีเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการในขณะนี้โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

การประชุมกลุ่มครอบครัวอาจใช้ในโรงเรียน โบสถ์ หรือกลุ่มสมาชิกอื่น ๆ โดยกระบวนการนี้มีการย้ำถึงความเอาใจจริงเอาใจของชุมชนต่ออาชญากรรมและความเต็มใจของชุมชนที่จะยอมรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง Braithwaite (1989) ระบุว่าแนวคิดความละอายเชิงบูรณาการ (reiterative shaming) เป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะทำให้สมาชิกครอบครัวได้มีโอกาสพูดคุยแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับผลกระทบที่พวกเขาได้รับจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยเป้าหมายของการประชุมกลุ่มครอบครัวคือการเปิดโอกาสสำหรับเหยื่ออาชญากรรมให้มีส่วนร่วมโดยตรงในการอธิบายเกี่ยวกับการกระทำผิดที่เกิดขึ้น และ

สามารถตัดสินใจเลือกวิธีการลงโทษเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำผิดเป็นการเพิ่มความตระหนักถึงความรับผิดชอบตามหลักมนุษยธรรมของผู้กระทำผิดอันเกิดจากการกระทำของเขา หรือหล่อนและเปิดโอกาสให้ได้แสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น และโยนยัดผูกพันความรับผิดชอบร่วมของกลุ่มผู้สนับสนุนผู้กระทำผิดต่อการเยียวยาชดใช้และต่อการปรับพฤติกรรมในอนาคต รวมทั้งเปิดโอกาสให้ทั้งผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรมเป็นกุญแจเชื่อมโยงชุมชนที่ให้การสนับสนุนเข้าด้วยกันอีกครั้ง

รูปแบบที่สาม การพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles)

การพิจารณาแบบล้อมวงเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “วงกลมแห่งสันติวิธี” ใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มชาวพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเหนือโบราณโดยเฉพาะชาวอะบอริจินแคนาเดียน และประชากรทางตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกา (Bazemore, 1997; Stuart, 1995; Melton, 1995; Roche, 2003) ซึ่ง Roche เรียกว่า circle programmer โดยผู้เข้าร่วมในการพิจารณาแบบล้อมวงได้แก่สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ที่เคยทำงานเป็นผู้ พิพากษา ตำรวจ และอื่น ๆ มาแล้วเป็นเวลาหลายปีในแคนาดาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ ยูคอน (Yukon) และ เคนิซตา (Minnesota) รวมทั้งที่เคยรับผิดชอบงานการพิจารณาคดีและการควบคุมสอดส่องมาแล้วการล้อมวงสามารถดำเนินการได้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมรวมทั้งภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว ผู้มีส่วนร่วมได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม ผู้สนับสนุนเหยื่ออาชญากรรม เช่น ครอบครัว และเพื่อน ผู้กระทำผิด ผู้สนับสนุนผู้กระทำผิด เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม และสมาชิกชุมชน ระหว่างการล้อมวงผู้เข้าร่วมจะได้รับการสนับสนุนให้พูดจากันอย่างเปิดเผยด้วยความเคารพต่อผลการกระทบที่เกิดจากอาชญากรรมที่มีต่อชุมชน ขณะเดียวกันก็แสวงหาวิธีในการเยียวยาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และหาวิธีการ บูรณาการผู้กระทำผิด โดยใช้ชนนเป็นสัญลักษณ์ส่งผ่านไปรอบ ๆ วง ผู้ที่ถือชนนก็คือผู้ที่ได้รับโอกาสเป็นผู้พูดในขณะนั้นโดยไม่มีการขัดจังหวะ กระบวนการนี้อาจมีการล้อมวงเพียงวงเดียวหรือหลายวงซึ่งแต่ละคนมีโอกาสนำเสนอเรื่องราวของตนแตกต่างกันไป โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้มีการเยียวยาทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้ชดใช้ค่าเสียหาย เสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม สมาชิกชุมชน ครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยมีสิทธิมีเสียงและแบ่งปันความรับผิดชอบในการค้นหาข้อสรุปที่กระทำได้จริง กำหนดสาเหตุพฤติกรรม อาชญากรรมได้ชัดเจนมากขึ้น สร้างจิตสำนึกรักชุมชนและสร้างศักยภาพในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนให้ชุมชน และส่งเสริมสนับสนุนและแบ่งปันคุณค่าความรู้สึกอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน

รูปแบบที่สี่ คณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community Reparative Boards)

คณะกรรมการบูรณาการชุมชน หรือที่ Roche (2003) เรียกว่า sentencing panels เป็นวิธีการเชิงสมานฉันท์ในชุมชนที่หวนกลับคืนมาใหม่ เป็นต้นแบบใหม่ที่ชุมชนแสดงความรับผิดชอบต่อเด็กเยาวชนกระทำผิดอย่างกว้างขวางรู้จักกันในนามของคณะกรรมการเยาวชน คณะกรรมการเพื่อนบ้าน หรือคณะกรรมการยุติธรรมทางเลือกชุมชน (youth panels, neighborhood boards or community diversion boards) คณะกรรมการนี้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดีหรือการคุมประพฤติ คณะกรรมการประกอบด้วยผู้คนในชุมชน ผู้กระทำผิดเหยื่ออาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม และบางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำผิดรวมอยู่ด้วย ใช้กับผู้กระทำผิดที่ไม่ร้ายแรง และดำเนินการเช่นเดียวกับรูปแบบอื่น ๆ คือมีการพูดคุยกันด้วยความเคารพก่อนที่คณะจะพิจารณาโทษ คณะกรรมการเหล่านี้มีความสำคัญต่อสมาชิกชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในขั้นตอนที่อยู่ระหว่างชุมชนกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา เป้าหมายของคณะกรรมการนี้ คือ สนับสนุนพลเมืองให้เป็นเจ้าของระบบงานยุติธรรมโดยมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม เปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมกระทำผิด เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบของตนในการเยียวยาความเสียหายที่เขาได้กระทำต่อเหยื่ออาชญากรรมและชุมชน และสืบทอดเจตนารมณ์ของชุมชนในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมเองอันเป็นการลดค่าความเสียหายจากการที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเต็มรูปแบบ

ข้อโต้แย้งของกระบวนการ Restorative Justice (สรวิต ลิ้มปริงชี, 2550, น. 10)

แม้ว่า “กระบวนการ Restorative Justice” จะได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น แต่มีข้อว่าการนำวิธีการหรือแนวคิดลักษณะนี้มาใช้จะไม่มีข้อครหาหรือข้อโต้แย้ง การศึกษาแนวคิดโดยเฉพาะเพื่อจะนำมาประยุกต์ใช้ จึงควรเข้าใจถึงบรรดาข้อโต้แย้งไว้ด้วย เพื่อจะทำให้การนำมาประยุกต์ใช้สามารถทำได้ด้วยความรอบคอบ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาอันเป็นสาระของบรรดาข้อโต้แย้งต่าง ๆ ข้อโต้แย้งที่สำคัญประกอบด้วย

(1) การขาดความสม่ำเสมอและความได้สัดส่วน ที่มาของข้อโต้แย้งประการนี้เกิดจากการที่มาตรการต่าง ๆ สำหรับการแก้ไขปัญหาและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นการเห็นร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้เสียหายซึ่งเป็นเหยื่อของการกระทำผิดกับฝ่ายจำเลย ทำให้มาตรการที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างและหลากหลาย ขึ้นอยู่กับความตกลงของผู้เสียหายและจำเลยในคดีที่เกี่ยวข้อง จำเลยที่กระทำผิดอย่างเดียวกันและมีพฤติการณ์แวดล้อมคล้ายคลึงกัน อาจจะต้องปฏิบัติตามมาตรการที่แตกต่างกันอย่างมากก็ได้ ในบางกรณี

จำเลยอาจจะต้องตกอยู่ภายใต้การลงโทษที่รุนแรงเกินสัดส่วนของความผิดที่ตนกระทำก็ได้ เนื่องจากไม่มีมาตรการที่คอยควบคุมโทษมิให้รุนแรงเกินสัดส่วน

(2) กระบวนการที่นุ่มนวลเกินไปและไม่สามารถป้องปรามมิให้มีการกระทำความผิดขึ้นอีก เนื่องจากมาตรการในกระบวนการ Restorative Justice มุ่งไปที่การแก้ไขและเยียวยาผู้เสียหายเป็นสำคัญ และ ไม่มุ่งเน้นการลงโทษจำเลยให้ต้องรับโทษที่หนักหรือให้สาสมกับความผิดของจำเลยที่ก่อให้เกิดขึ้น ทำให้บรรดาผู้ที่คิดจะกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันไม่เกิดความเกรงกลัวในระบบเพราะโทษที่ตนจะต้องรับไม่รุนแรงนัก จึงมีโอกาที่จะทำให้มีบุคคลอื่นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันอีก

(3) การใช้ผู้เสียหายเพื่อประโยชน์ของจำเลย เนื่องจากจำเลยอาจจะใช้สิ่งจูงใจหรือให้ประโยชน์แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายแสดงความเห็นสนับสนุนในรายงานที่เสนอต่อศาลเพื่อจะทำให้ตนเองหลุดพ้นจากการต้องรับโทษจำคุกหรือโทษประการอื่น

(4) อำนาจหรืออิทธิพลที่ไม่เท่าเทียมกัน ในโลกภายนอกกระบวนการยุติธรรมที่ผู้เสียหายและจำเลยอาศัยอยู่ ผู้เสียหายและจำเลยอาจจะมีสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือ ด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างกันมาก ทำให้ฝ่ายหนึ่งอาจจะมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนืออีกฝ่ายหนึ่งมากจนกระทั่งสามารถบีบบังคับให้ฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าต้องยอมกระทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นไม่เต็มใจหรือไม่ทำหากปราศจากการใช้อำนาจข่มขู่หรือบีบบังคับนี้ ทำให้มีความเป็นไปได้ที่สภาพความแตกต่างของอำนาจและอิทธิพลที่มีอยู่ในโลกภายนอก จะสะท้อนออกมาในกระบวนการหรือของกระบวนการ Restorative Justice ด้วย โดยคู่ความฝ่ายที่มีอิทธิพลหรืออำนาจนั้นอาจจะอาศัยช่องทางในกระบวนการ เพื่อขู่บังคับให้อีกฝ่ายต้องยอมรับมาตรการต่าง ๆ โดยไม่เต็มใจ และเพื่อช่วยให้ฝ่ายที่มีอำนาจหลุดพ้นจากการต้องรับโทษหนักก็ได้ เช่น ในกรณีของสามีภรรยาที่ตามปกติสามีอาจจะชอบใช้กำลังหรือการขู่ข่มขู่ภรรยาอยู่เสมอ เมื่อเกิดมีคดีความขึ้นสามีก็อาจจะกระทำการในลักษณะเดียวกันเพื่อข่มขู่ให้ภรรยาช่วยให้ตนพ้นความรับผิดชอบ เป็นต้น

(5) การละเมิดสิทธิตามกฎหมายของจำเลย เนื่องจากในกระบวนการ Restorative Justice มักจะไม่มีทนายความเข้าไปช่วยว่าต่างแก่ต่างให้เหมือนกับการพิจารณาคดีในศาล ทำให้จำเลยไม่ได้รับคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมายของตน และในกระบวนการไม่ได้มีมาตรการคุ้มครองหรือปกป้องสิทธิตามกฎหมายของจำเลย การยอมรับหรือปฏิบัติตามมาตรการที่ตกลงกันระหว่างกระบวนการ Restorative Justice จึงอาจจะเป็นมาตรการที่ล่วงละเมิดสิทธิใด ๆ ที่จำเลยมีอยู่ตามกฎหมาย

(6) การรุมลงทัณฑ์โดยชุมชน ในบางชุมชนที่ปรากฏว่ามีอาชญากรรมเกิดขึ้น สมาชิกในชุมชนอาจจะมีปฏิกิริยาโกรธแค้นผู้ที่ก่ออาชญากรรมนั้นขึ้น และต้องการจะลงทัณฑ์เพื่อแก้แค้นให้สาสมกับความผิดหรือความเสียหายที่บุคคลนั้นก่อขึ้น หากไม่มีการควบคุมที่เหมาะสม หลายครั้งที่พบว่าปฏิกิริยาตอบโต้ของชุมชนอาจจะมีลักษณะบานปลายจนไม่สามารถควบคุมได้และอาจจะทำให้ผู้ที่ชุมชนคิดว่าเป็น ผู้ก่ออาชญากรรมนั้น ต้องได้รับอันตรายจนอาจจะถึงแก่ชีวิตได้ ในกระบวนการ Restorative Justice นี้ก็เช่นเดียวกัน ที่อาจจะเกิดปรากฏการณ์ที่ชุมชนแสดงปฏิกิริยาโกรธแค้นผ่านทางกระบวนการ Restorative Justice จนทำให้ไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ของการสมานฉันท์ และอาจจะรุมกดดันจำเลยจนทำให้จำเลยไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร

(7) การไม่จัดการกับพวกอาชญากรโดยสันดาน โดยกระบวนการ Restorative Justice ไม่สามารถจัดการกับพวกอาชญากรโดยสันดานเหล่านี้ได้ เนื่องจากการพบปะเพื่อพูดคุยแสดงความรู้สึกต่าง ๆ ในกระบวนการ Restorative Justice ไม่อาจทำให้บุคคลกลุ่มนี้รู้สึกสำนึกและแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตนเองที่เกิดขึ้นได้ และสุดท้ายบุคคลกลุ่มนี้ก็จะกลับไปก่ออาชญากรรมในลักษณะเดิมอีก

(8) ค่าใช้จ่าย โดยกระบวนการ Restorative Justice เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาในการจัดการมากพอสมควร และต้องมีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายนอกเหนือจากผู้เสียหายและจำเลยโดยตรง เวลาที่ต้องใช้ในการดำเนินกระบวนการต่าง ๆ ตามขั้นตอนหากคิดคำนวณมูลค่าเป็นตัวเงินแล้วก็จะถือเป็นค่าใช้จ่ายอีกส่วนหนึ่งที่มีจำนวนไม่น้อย นอกจากนั้น ประเพณีคดียุติธรรมที่เข้าสู่กระบวนการ Restorative Justice มักจะเป็นคดีความผิดเล็กน้อย ดังนั้น หากคิดคำนวณประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินคดีความผิดเล็กน้อยเป็นตัวเงิน อาจจะทำให้ประโยชน์ที่ได้รับไม่คุ้มค่างบกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของต่างประเทศ (Bazemore, Gordon & Umbreit อ้างถึงใน อังคณา บุญสิทธิ, 2545, น. 37)

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน หรือที่เรียกว่า FGC (Family Group Conferencing) มีที่มาจากจารีตประเพณีของชาวเมารีใน

นิวซีแลนด์ในรูปแบบสมัยใหม่ ได้มีการปรับปรุงรูปแบบเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายของนิวซีแลนด์ ในปี 1989 เป็นกระบวนการตัดสินใจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้เยาว์ (นอกเหนือจากบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด หรือที่พิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้กระทำผิด) สมาชิกในครอบครัวของเขา หรือชุมชน และผู้เสียหายจากการกระทำนั้น และผู้ที่มาสนับสนุนด้านกำลังใจ ให้ผู้เสียหาย (ซึ่งเป็นญาติ พี่ น้อง เพื่อน หรือผู้ใกล้ชิด กับผู้เสียหาย)

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เป็นการประชุมเพื่อพิจารณาว่า เด็กหรือเยาวชนนั้น ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่และในกรณีที่มีการยอมรับว่าได้กระทำความผิดจริง จะได้จัดทำแผนดำเนินการ ซึ่งจะต้องทำให้แน่ใจว่า

- เด็ก หรือ เยาวชนนั้น ต้องมีความสำนึกผิดต่อการกระทำผิดของตนเองและมีการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตนเอง

- จะต้องนำผลประโยชน์ของผู้เสียหายเข้ามาพิจารณา

- มาตรการใด ๆ ที่นำมาใช้กับการกระทำผิด จะต้องเป็นมาตรการที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชน เสริมสร้างให้ครอบครัวสามารถพัฒนาวิธีการของครอบครัวหรือชุมชนเอง ในการจัดการกับการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนในครอบครัว หรือชุมชนนั้น

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จะมีผลตามกฎหมายต้องจัดขึ้นตามที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย คือ การที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมในการประชุม สามารถพูดได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องกลัว ว่าสิ่งที่พูดไป จะถูกนำมาใช้ในทางที่เป็นผลร้าย กับผู้พูดในภายหลัง หรือถูกนำมาพิมพ์มาเผยแพร่ ห้ามมิให้นำเอาข้อมูลที่มีการพูดคุยในที่ประชุมไปใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล

หลักการ

1. หากมีทางเลือกอย่างอื่น ในการจัดการกับเด็กหรือเยาวชนนั้นแล้ว ไม่ควรดำเนินการตามกระบวนการในพ.ร.บ.ฯ นี้กับเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นกรณีที่จำเป็นต้องทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ

2. ไม่ควรมีการดำเนินการตามกระบวนการนี้เพียงเพื่อจัดให้มีความช่วยเหลือ หรือจัดบริการให้ตามความต้องการที่จำเป็นของเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้สวัสดิการของเยาวชนหรือครอบครัวนั้นดีขึ้น

3. มาตรการที่นำมาใช้จะต้องได้รับการวางรูปแบบ เพื่อเสริมสร้างให้ครอบครัวเข้มแข็งขึ้น และช่วยครอบครัวให้พัฒนามีความสามารถในการจัดการกับปัญหา เยาวชนใน

ครอบครัวเข้มแข็งขึ้น และช่วยครอบครัวให้พัฒนาความสามารถในการจัดการกับปัญหาเยาวชนในครอบครัวนั้นที่กระทำความผิด

4. เด็กและเยาวชนควรจะอยู่กับครอบครัวและชุมชน หากเป็นไปได้ ถ้าเด็กและเยาวชนนั้นไม่เป็นภัยต่อความปลอดภัยของชุมชนนั้น

5. อายุของเด็กและเยาวชน ถือเป็นเหตุบรรเทาโทษ ในกรณีที่มีการพิจารณาโทษที่จะลงต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และประเภทของโทษที่จะลงด้วย

6. โทษที่จะลงจะต้องถูกกำหนดให้เป็นไปในทางที่จะรักษาและส่งเสริมการพัฒนาตนเองของผู้กระทำความผิด โดยให้อยู่กับครอบครัวมากที่สุด เท่าที่จะเหมาะสมกับโทษเท่านั้น

7. มาตรการใดก็ตาม ที่จะนำมาใช้ลงโทษกับเด็ก จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เสียหายด้วยเสมอ

จากหลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง การคำนึงถึงสิทธิเด็กและเยาวชน ที่ต้องการให้เด็กเข้าสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการดูแลและคุ้มครอง มาตรการ กฎหมายใด ๆ ที่จะนำมาใช้ต้องคำนึงความเหมาะสมของการลงโทษ และประโยชน์ของผู้เสียหายที่จะได้รับ โดยให้ทั้งสองฝ่ายต่างปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันมีการรวมขอมกัน เพื่อหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม ที่ไม่ต้องการให้เด็กและเยาวชนมีตราบาป ควรให้โอกาสเพื่อให้ได้ปรับตัวเสียใหม่และสร้างความรู้สำนึกผิด รู้รับผิดชอบต่อความผิดที่ตนกระทำ การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เลือกนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ของทั้งสองฝ่ายด้วย โดยผู้ที่มีสิทธิ์เข้าร่วม ในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน คือ

1. เด็กหรือเยาวชน ที่กระทำความผิด
2. ผู้เสียหาย
3. บุคคลทุกคนที่เป็นบิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนนั้น
4. ผู้ที่มาสันนิษฐาน ผู้เสียหาย หรือให้กำลังใจ หรือครอบครัว
5. เจ้าหน้าที่ตำรวจ
6. นักสังคมสงเคราะห์ หรือ นักจิตวิทยา หรือ พนักงานคุมประพฤติ
7. อัยการ
8. ผู้นำชุมชน ตัวแทนในชุมชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในชุมชน

9. บุคคลอื่นที่ครอบครัว หรือที่ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ต้องการให้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนด้วย

พัฒนาการของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

(Doolan .<<http://www.restoretivepractice.org>>.

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ถือกำเนิดขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์ในฐานะที่เป็นวิธีการใหม่ ในการจัดการกับความล้มเหลวของระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน ที่ถือปฏิบัติมาโดยการผสมผสานกับทัศนคติของชนเผ่าเมารีชาวพื้นเมืองที่เน้นความสำคัญของบทบาทครอบครัวและชุมชนในการจัดการกับการกระทำผิด ดังนั้นในปี ค.ศ. 1989 พระราชบัญญัติเด็กและเยาวชนและครอบครัวได้ถูกบังคับใช้ในประเทศนิวซีแลนด์ โดยพระราชบัญญัติได้เน้นถึงกระบวนการในชั้นศาล ทั้งศาลแพ่งและศาลอาญาว่าควรจะเป็นที่สุดท้ายที่เด็กและเยาวชนจะต้องเข้ามาอยู่ (last resort) รวมทั้งได้สนับสนุนให้มีการใช้ชุมชนเป็นพื้นฐานในการแก้ไขโดยใช้ครอบครัวเป็นหลัก ให้ถือว่าหน้าที่หลักพื้นฐานของครอบครัวคือความรับผิดชอบต่อลูก ๆ ของเขา 10 กว่าปีต่อมาภายใต้การใช้พระราชบัญญัตินี้ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนจากการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (ดูรายละเอียดจากตารางผลลัพธ์ 10 ปีที่ผ่านมา) พบว่าครอบครัวสามารถตัดสินใจได้อย่างดีและเป็นคุณต่อเด็กและเยาวชนในครอบครัวและพวกเขายังเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับตัวเองด้วย

จากประสบการณ์ของประเทศนิวซีแลนด์ซึ่งมีการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มาเป็นเวลานานนับ 10 ปี พบว่า วิธีการนี้ช่วยแก้ปัญหาเยาวชนและครอบครัวได้ผล ผลปรากฏว่ามีจำนวนเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลน้อยลงมาก จำนวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลและถูกควบคุมตัวมีจำนวนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากประเทศนิวซีแลนด์แล้ว พบว่าประเทศออสเตรเลียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้นำเอกสารจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มาปรับใช้และนำไปปฏิบัติในหลายชุมชนโดยมีรากฐานมาจากทฤษฎี “reintegrative shaming” ซึ่งได้รับการพัฒนาโดยนักอาชญาวิทยาชาวออสเตรเลีย จอห์น เบรทเวท (1989) รวมทั้ง “affect theory” ของ ซิลแวน ทอมคินส์ (1992) ทฤษฎีของนักทฤษฎีทั้ง 2 คนนี้ได้กล่าวถึงการจัดการกับผู้เสียหายในกระบวนการอย่างเพียงพอและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เองก็ได้มีบทบาทสำคัญในการก่อกำเนิดการจัด

ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนแต่อย่างใด ต่อมาภายหลังได้ถูกนำมาใช้ในการช่วยหาวิธีที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมในการให้ความสำคัญอย่างมากกับบทบาทของผู้เสียหาย

ปัจจุบันเมืองเวกกา (Wagga wagga) ในมลรัฐออสเตรเลียตะวันตกได้ใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเช่นกัน แต่มีความแตกต่างจากรูปแบบของนิวซีแลนด์ตรงที่ใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือครูในโรงเรียนเป็นผู้จัดและดำเนินการประชุม หรือเมืองบริสเบน (Brisbane) ในมลรัฐควีนส์แลนด์ที่ได้พัฒนาวิธีการจากการประชุมกลุ่มครอบครัวมาเป็นการใช้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วยมากขึ้นจึงเรียกว่า “Community Conferencing” มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

ในปี ค.ศ. 1990 ได้มีการเชิญคณะผู้ปฏิบัติการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของนิวซีแลนด์ไปบรรยายและเล่าถึงประสบการณ์และได้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในประเทศในเครือสหราชอาณาจักร (U.K.) โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและเวลส์โดยเริ่มจากการนำร่องใน 6 ท้องถิ่นและค่อย ๆ ขยายเพิ่มในเวลาต่อมา ยกตัวอย่างเช่น ในอังกฤษและเวลส์จากที่มีโครงการนำร่อง 4 โครงการในปี ค.ศ. 1994 แต่ภายในปี ค.ศ. 2002 มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจำนวน 97 กลุ่มที่จัดให้มีขึ้นภายใต้การพิจารณาขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและ NGOs โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะใช้กับคดีที่เกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด และกรณีของเด็กและเยาวชนถูกปล่อยปละละเลย

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในแต่ละบริบทนั้นมีความแตกต่างกันเช่นในประเทศนิวซีแลนด์เรียกได้ว่าเป็น “สิ่งที่ถูกต้อง” (it's a right) ส่วนในเครือสหราชอาณาจักร การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน คือ “การปฏิบัติที่ดี” (Good Practice) และในประเทศอเมริกาได้ถูกเรียกว่าเป็น “เครื่องมือ” หรือ “เทคนิค” (tool, technique)

ส่วนในประเทศแคนาดานั้นได้มีการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มาใช้กับเด็กชนเผ่าพื้นเมืองของมลรัฐโนวา สโกเชีย (Nova Scotia) เช่นเดียวกันในช่วงปี ค.ศ. 1990 ซึ่งได้จัดทำขึ้นในกรณีการจัดสวัสดิการให้แก่เด็กโดยให้ครอบครัว เจ้าหน้าที่หน่วยงานและหัวหน้าเข้าร่วมการประชุมกลุ่ม ซึ่งการประชุมดำเนินไปประมาณ 5 ชั่วโมงซึ่งตอนท้ายการประชุมนั้นกลุ่มก็มีแผนการสำหรับเด็กที่ช่วยกันคิดขึ้นมาและอีกหลายอาทิตย์ต่อมาเมื่อมีการประชุมกลุ่มครั้งที่ 2 และแผนที่วางไว้ก็ประสบผลสำเร็จ

จะเห็นได้ว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมีประโยชน์อย่างมากในแง่ของการให้ความเคารพนับถือ การแบ่งปันทรัพยากร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงการรวมเอาครอบครัวเข้าไว้ด้วยกันและร่วมกันหาทางออก ซึ่งตรงกับทัศนคติพื้นฐานของชุมชนพื้นเมือง

ในประเทศเนเธอร์แลนด์ พบว่า มีการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไปปฏิบัติใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นได้ปฏิบัติการใน 5 เขต จาก 12 เขต สาเหตุมาจากวิธีที่ใช้ปฏิบัติกันอย่างสืบเนื่องมานั้นไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจในบางกรณีกลับแย่ลงกว่าเดิม ดังนั้นความสำเร็จของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในเนเธอร์แลนด์จึงเป็นการเปิดกระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับนักสังคมสงเคราะห์ที่จะเป็นตัวนำในการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนโดยชี้ให้เห็นว่านักสังคมสงเคราะห์จะเป็นเพียงผู้ประสานดำเนินการให้แต่จะไม่ไปตัดสินใจใด ๆ ให้กับครอบครัวใด

จากการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน พบว่ามีจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนโดยเฉลี่ยจำนวนมากขึ้นและแผนที่ครอบครัวช่วยกันคิดช่วยกันตัดสินใจก็ได้รับการยอมรับว่าปลอดภัย ซึ่งในประเทศเนเธอร์แลนด์ได้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไปใช้ร่วมกับงานยุติธรรมแบบปกติที่ใช้อยู่ซึ่งผลที่ได้รับคือ ความรู้สึกหรือทัศนคติที่ไม่ดีระหว่างทั้งฝ่ายผู้กระทำผิดและผู้เสียหายได้อ่อนลงไปด้วย ถือว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนใช้ได้ผล รวมทั้งหวังว่าในอนาคตอันใกล้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะถูกบัญญัติเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการทางกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศนิวซีแลนด์ได้

จากการศึกษาวิจัยในประเทศอเมริกา พบว่ามีการจัดประชุมครอบครัวสูงถึง 700 กลุ่มและพบว่าเด็กที่เคยเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นมีแนวโน้มสูงที่จะกลับตัวเป็นคนดีต่อครอบครัวสังคมและมีสถิติต่ำมากที่จะถูกส่งตัวกลับไปยังสถานควบคุมตัวอีก จะเห็นได้ว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้น ได้จัดให้มีการจัดสรรทรัพยากร การสนับสนุน การติดต่อ/เครือข่าย และการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและนักวิชาชีพทั้งหลาย

ทั้งนี้ เนื่องจากการขยายวงกลมเป็นการนำมาซึ่งสิ่งที่ดี ๆ หลายอย่าง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นผลดีทั้งสมาชิกในครอบครัวและนักวิชาชีพ จากผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน พบว่ามีเด็กและเยาวชนจำนวนน้อยมากที่จะถูกส่งตัวกลับไปอยู่ในความดูแลของสถานฝึกและอบรม ดังนั้นการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จึงไม่เพียงแต่เป็นการให้เด็กและเยาวชนอยู่ในความดูแลของครอบครัวแต่เพียงเท่านั้น หากแต่เป็นการเติมกำลังให้ครอบครัวแข็งแกร่งขึ้นอีกด้วย

รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน ผู้เสียหายและผู้สนับสนุนเข้าร่วมการประชุม พร้อมกับเด็กเยาวชนที่กระทำผิดและผู้สนับสนุน พบว่า 90% ของผู้เสียหายที่เข้าร่วมการประชุมได้แสดงออกถึงความพอใจในกระบวนการ เนื่องจากทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้มีปฏิสัมพันธ์กัน และพบว่าผู้เสียหายมักจะรู้สึกสงสาร เด็กและเยาวชนกระทำผิดมากกว่าจะเอาโทษโดยส่วนใหญ่จะไม่ได้ติดใจเอาผิดสักเท่าใด ทั้งนี้ ผู้เสียหายรู้สึกดีที่ได้มีโอกาสพูดและแสดงความรู้สึกที่มี หรือกล่าวถึงผลกระทบอันเกิดจากความผิดนั้น ๆ

ปัจจุบันเห็นได้ว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เป็นที่สนใจอย่างมาก ทางหนึ่ง ก็โดยการย้่าว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนสามารถลดต้นทุน (งบประมาณ) ได้อย่างมากเมื่อเทียบกับวิธีการแบบดั้งเดิมซึ่งใช้ได้ผลดีโดยเฉพาะกับหน่วยงานของรัฐ

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเป็นพัฒนาการที่น่าสนใจในสาขาระบบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยการเปิดโอกาสสำหรับผู้เสียหายทางอาชญากรรมให้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการออกกฎ/วางข้อบังคับลงโทษผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตาม การนำเอาวิวัฒนาการต่าง ๆ มาใช้นั้นต้องมีการพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบเสียก่อน เนื่องจากแนวคิดดี ๆ โปรแกรมดี ๆ อาจจะมีผลกระทบที่ไม่ได้คาดหมายไว้ตามมาก็ได้ เพราะต่างก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนั้นการนำมาปรับใช้ควรมีพิจารณาให้ดีถึงบริบทและความจำเป็นของแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนถือเป็นโอกาสใหม่ที่เป็นความหวังสำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสังคมไทย และจะเป็นการให้บริการแก่ผู้เสียหายในอาชญากรรมให้แผ่ขยายออกไปอีกด้วย

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทย (สุดจิต เจนนพกาญจน์, ม.ป.ป., น. 29)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน หรือ ที่เรียกว่า FCGC ที่ผู้ต้องหาร่วมกับผู้เสียหายและครอบครัว ชุมชน ได้ร่วมประชุมกัน เพื่อกำหนดหาวิธีการเยียวยาภายใต้การดูแลของรัฐ ที่ประเทศไทยเลือกนำมาใช้โดยจะปรับให้เหมาะสม เพื่อให้ชุมชนและสมาชิกในครอบครัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในการจัดการแก้ไขฟื้นฟูความเสียหาย เมื่อมีการจับกุมเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดความผิดมากขึ้นและหากผู้กระทำผิดให้การรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดจริง และผู้เสียหายยินยอมให้ผู้กระทำผิดชดเชยความเสียหาย การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเกิดขึ้น สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็น ผู้ประสานงานการประชุม

ให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด สมาชิกในครอบครัวทั้ง 2 ฝ่าย และชุมชนประจําชุมชนร่วมกัน โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นคนกลาง ให้ความช่วยเหลือ ไกล่เกลี่ยเมื่อผู้กระทำความผิดพร้อมที่จะแก้ไขชดเชยด้วยการทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ หรือชดใช้ด้วยประการอื่นจนผู้เสียหายพอใจและให้อภัย เมื่อทุกฝ่ายเห็นชอบและมีการเยียวยาแล้ว เด็กและเยาวชนจะได้รับโอกาสในการกลับตนเป็นคนดีที่สังคมยอมรับ โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี และไม่ถือเป็นผู้กระทำความผิด อันเป็นการแก้ไขและพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งทางร่างกาย และจิตใจ และสังคมที่ยั่งยืนและถาวร อีกทั้งช่วยลดปริมาณคดีสู่ศาล ตลอดจนเป็นลดการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. ให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้ปกครองและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

2. เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน ได้ชดใช้และรับผิดชอบในความผิดที่ก่อขึ้น

3. บุคคลที่ได้รับผลกระทบทุกฝ่ายได้คืนสู่สภาวะที่ดีดังเดิม

4. เด็กและเยาวชนไม่มีมลทินติดตัว

5. ป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

ลักษณะเด็กและเยาวชนที่เข้าหลักเกณฑ์

1. เด็กและเยาวชนมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และวันที่เด็กและเยาวชนเหล่านี้กระทำความผิด อายุต้องไม่เกิน 18 ปี บริบูรณ์

2. เด็กและเยาวชนรู้สึกสำนึกผิดและรับสารภาพ รวมทั้งเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะกลับตัวเป็นคนดี

3. เด็กและเยาวชนยินยอมที่จะอยู่ในความดูแลของสถานพินิจ

4. กรณีที่มีผู้เสียหาย ผู้เสียหายต้องยินยอมให้เด็กและเยาวชน ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ค่าเสียหาย

ความเป็นมาของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทย (เพชรินทร์ ตั้งกิตติวงศ์พร, 2550, น. 2)

ได้มีคำสั่งจากอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แจ้งให้ผู้อํานวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ให้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นคำสั่งฟ้องและไม่ฟ้องในเรื่องการเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพ.ร.บ. จัดตั้งฯ พ.ศ. 2534 โดยสั่งการมาในหนังสือเลขที่ 0657/0149 ลงวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2546 แจ้งให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ทุกจังหวัดดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นที่ว่าเด็กและเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ตามมาตรา 63 แห่งพ.ร.บ. จัดตั้งศาลฯ พ.ศ. 2534

จากการดำเนินการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการนัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของ สถานพินิจ ทั่วประเทศที่ผ่านมา จากสถิติปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 คดีเข้าสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนตามมาตรา 63 ปรากฏว่าพนักงานอัยการมีความเห็นด้วยสั่งไม่ฟ้องเป็นจำนวน 1,872 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.70 และไม่เห็นด้วย มีคำสั่งให้ฟ้องจำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.30 ส่วนที่เหลืออยู่ระหว่างรอการพิจารณาของอัยการ (ธวัชชัย ไทยเขียว, 2548, น. 12) จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยา โดยให้ผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและเยาวชน ไม่มีมลทินติดตัว มีโอกาสกลับตัวโดยไม่ต้องถูกฟ้องคดีอาญา เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้รับการทดแทนความเสียหาย ลดคดีต้องเข้าสู่ศาล ลดค่าใช้จ่ายของภาครัฐ แต่หลังจากการนัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มีเด็กและเยาวชนกลุ่มหนึ่งไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้และได้กระทำผิดซ้ำ

หลักการในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

1. การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นมาตรการเสริมกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้ทำความผิดร้ายแรง และยังได้รับโอกาสโดยการให้การเยียวยาความเสียหายด้วยกระบวนการทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมปกติ
2. เป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้กลับตัว แก้ไขความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนโดยไม่ต้องมีตราบาปติดตัวอันจะเป็นผลร้ายต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน
3. เด็กและเยาวชนต้องรับสารภาพด้วยความสมัครใจและรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตน
4. เด็กและเยาวชนได้รับรู้ถึงผลกระทบต่อนื่องและความเจ็บปวดที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำผิดของตน
5. เด็กและเยาวชนต้องพยายามแก้ไขผลร้ายจากการกระทำของตนที่เกิดกับผู้เสียหายหรือผู้อื่น
6. ครอบครัว (และชุมชน) ต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบกับการกระทำของเด็กและเยาวชน
7. ผู้เสียหายจะต้องมีส่วนในการให้ข้อมูลความทุกข์ หรือความเสียหายที่ได้รับและพูดคุยกับเด็กและเยาวชนผู้ต้องหา

8. การขอโทษอย่างจริงใจโดยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดต่อผู้เสียหาย เป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จ

9. อาจให้มีการชดใช้ความเสียหายเป็นทรัพย์สิน หรือโดยการทำงานชดใช้ หรือการกระทำโดยทางอื่นแก่ผู้เสียหาย ตามความเหมาะสมหรือทำงานบริการสังคม

10. ครอบครัวเป็นผู้ประชุมกำหนดโทษและมาตรการที่จะแก้ไข เยียวยาเด็กและเยาวชนนั่นเอง (ภายใต้หลักการที่ว่า :ไม่มีใครหวังดีต่อเด็กและเยาวชนเกินกว่าพ่อแม่ หรือครอบครัวของเด็กและเยาวชนเอง) แต่มาตรการในการลงโทษและแก้ไขนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่าย ทั้งผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

11. เด็กและเยาวชนรู้สึกว่าคุณลงโทษโดยพ่อแม่ไม่ใช่คนแปลกหน้า

12. โทษที่ลงต้องไม่ทำลายชีวิตปกติของเด็กและเยาวชน ต้องเป็นไปเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับเป็นคนดี และอยู่ได้อย่างปกติในครอบครัว และสังคมโดยไม่ถูกผลักดันให้กลับมาทำความผิดซ้ำอีก

13. ข้อตกลงในการลงโทษเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวกำหนดต้องทำหนังสือและต้องได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกับครอบครัวต้องปฏิบัติตามนั้น

14. หากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามครบถ้วนตามข้อตกลงก็จะไม่ถูกดำเนินคดีต่อไปและถือเสมือนว่าไม่เคยกระทำผิดมาก่อนเลย

15. หากเด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงให้ครบถ้วน จะถูกดำเนินคดีที่ศาลเยาวชนฯ ต่อไป

16. ในกรณีที่ไม่มีครอบครัวหรือครอบครัวไม่รับผิดชอบ ภาครัฐ (กระทรวงพัฒนาสังคมฯ) หรือองค์กรเอกชนอื่นจะเข้ามาทำหน้าที่แทน (เช่น มาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ)

สำหรับหลักการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทยนั้น คงจะยึดหลักการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศต้นแบบเป็นหลัก จนกว่าประเทศไทยจะได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักการของตนขึ้นเป็นการเฉพาะ

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ถือเป็นมาตรการการแบ่งเบาภาระคดี โดยการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งมีความหมายดังต่อไปนี้

การเบี่ยงเบนคดี (สุดจิต เจนนพกาญจน์, ม.ป.ป., น. 32-35)

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นมาตรการการเบี่ยงเบนคดี ที่รัฐบาลและกระทรวงยุติธรรมมีนโยบายที่จะนำมาใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมุ่งหวังที่จะให้มีมาตรการที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน และเป็นการลดประมาณคดีชั้นสู่ศาล โดยการสร้างมาตรการทางเลือกแทนการถูกควบคุมตัว หรือการหลีกเลี่ยงการใช้สถานต่าง ๆ นอกเสียจากว่าจำเป็นต้องใช้เพื่อป้องกันสาธารณชน และยังเป็นทางเลือกเลี่ยงการตีตราเด็กและเยาวชนทำให้เกิดความอับอาย อับยศ อุดม และเสียชื่อเสียง อีกทั้งมีนโยบายที่จะนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งเป็นแนวความคิดใหม่และวิธีการใหม่มาใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาประมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มากเกินไป เพราะกระบวนการดังกล่าวนี้ จะช่วยแก้ไขปัญหของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นสาเหตุหลัก โดยเป็นการแก้ไขปัญหาดังแต่เบื้องต้นของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ด้วยการเพิ่มบทบาทของครอบครัวและชุมชนให้มีความสำคัญในการดูแลสมาชิกในครอบครัวและชุมชนของตนเองให้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเยียวยาผู้เสียหาย และอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีบางประเภทให้สำนึกผิดและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองด้วยการชดใช้และขอโทษซึ่งเป็นการขอโทษ และการชดใช้ที่อาจจะกระทำได้ด้วยวิธีการชำระค่าเสียหาย การบำบัดแก้ไขฟื้นฟู หรือการทำงานบริการสังคม ซึ่งสามารถช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้ ด้วยเหตุนี้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จึงเป็นมาตรการที่มาเสริมทำให้คดีที่ไม่สมควรใช้กระบวนการยุติธรรมแบบเดิมถูกหันเหออกไป หรือเบี่ยงเบนออกไป ทำให้ปริมาณคดีบางคดีลดลง อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน ตลอดจนยังเป็นการไม่ทอดทิ้งผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายจะได้รับการดูแลชดใช้เยียวยา

มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 บัญญัติว่า

ในกรณีที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่าการกระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กและเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงาน

อัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนนั้น
ได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กและเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีการกำหนดเวลา
ตามที่อยู่อาศัยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษอย่าง
สูงสุดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป

หลักเกณฑ์ในการเปี่ยงเบนคดี

โดยที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้นำเอาระบบและวิธีการจำแนกประเภท
เด็กและเยาวชน เข้ามาใช้ ดังนั้นการเปี่ยงเบนคดีตาม มาตรา 63 แห่ง พระราชบัญญัติจัดตั้ง
ศาลเยาวชน และครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยใช้
วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน ซึ่งเป็นไปตามผลการจำแนกประเภท

การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนในที่นี้หมายถึง วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่
กระทำผิดเป็นรายบุคคล ด้วยการวิเคราะห์ประวัติ ภูมิหลังของเด็กและเยาวชน ปัญหาทั่วไป
ปัญหาเฉพาะของเด็กและเยาวชน เพื่อวางแผนปฏิบัติและกำหนดกิจกรรมด้านการบำบัด แก้ไข
ฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลง
เด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล นับตั้งแต่วันที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวในสถานแรกรับ
ศูนย์ฝึกอบรม จนกระทั่งถึงกำหนดปล่อย และภายหลังปล่อย

วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำผิดเป็นรายบุคคล ซึ่งจะช่วยให้
เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราว พฤติกรรม ความต้องการ และปัญหาต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชน
ประสบอยู่ ตลอดจนพฤติกรรมที่เด็กและเยาวชนแสดงออกมา

2. เพื่อกำหนดประเภทของเด็กและเยาวชน และแยกออกเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งจะสามารถ
ทำให้เปี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม การกำหนดสถานที่ควบคุม และสถานฝึกและ
อบรม เด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละคน

3. เพื่อช่วยในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่าง
ถูกต้อง เหมาะสมเป็นรายบุคคล ตามความแตกต่างของเด็กและเยาวชนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม
และเพื่อความสะดวกในการกำหนดแผนการแก้ไขโดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัย การจัด
กิจกรรมโดยเฉพาะ การศึกษาสายสามัญ วิชาชีพ การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู กิจกรรมพิเศษ
ตลอดจนการดูแลรักษาความปลอดภัย

4. เพื่อช่วยในการส่งต่อหรือรับตัวเด็กและเยาวชน
 5. เพื่อช่วยในการจัดเตรียมเด็กและเยาวชนในการกลับคืนสู่สังคม
- การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนแบ่งระยะการจำแนกออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การจำแนกขั้นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว
2. เพื่อพิจารณาการดูแลและปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน กรณีไม่ได้ปล่อยตัว

ชั่วคราว

3. เพื่อพิจารณาดำเนินการหันทะเลออกจากกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน และครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

ระยะเวลาดำเนินการ

ภายใน 7 วัน นับตั้งแต่รับตัวเด็กและเยาวชน

การจำแนกเพื่อตัดสินใจด้านคดีหรือเพื่อหันทะเลตาม มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน และครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยใช้การประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน

2. เกณฑ์การพิจารณาคดีเพื่อตัดสินใจด้านคดี

ระดับปัญหาและการดำเนินการด้านคดี โดยมีปัจจัยและเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา ได้แก่

1. เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีปัญหส่วนตัวและปัญหาครอบครัวน้อยหรือไม่มีปัญหาเลย
2. เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีศักยภาพในการแก้ไข เช่น เป็นนักเรียนหรือทำงาน และมีแผนการแก้ไขที่ชัดเจน
3. ประเภทคดีไม่ใช่คดีนโยบาย หรือเป็นคดีที่ไม่รุนแรงเข้าเกณฑ์การใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

3. เกณฑ์ในการพิจารณาการหันทะเลโดยใช้มาตรา 63 และการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน พอสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยและเกณฑ์ในการพิจารณาคดี ได้แก่

- เป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุก 3-5 ปี
- เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดรู้สำนึกผิด รับสารภาพ

- มีประวัติการกระทำผิด เป็นการกระทำครั้งแรก
- การบรรเทาผลร้าย มีการชดใช้
- ผู้เสียหายยินยอม

แนวทาง

เป็นคดีที่มีความผิดเล็กน้อย มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ที่สามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไปใช้ได้ (วิมัย ศรีจันทร์, 2547, น. 7-12) การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นเป็นกระบวนการทางเลือกที่ใช้เพื่อหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาล บางครั้งขั้นตอนของกฎหมายไม่เปิดโอกาสให้หันเหคดีออกไป แต่ก็ยังสามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ และเสนอแนวทางแก้ไขที่หลายฝ่ายเห็นว่าเหมาะสมไปยังศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนี้สามารถนำมาสอดคล้องได้ทุกขั้นตอนของคดี

การเตรียมการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (สุดจิต เจนนพกาญจน์, ม.ป.ป., น. 45-49)

ในการจัดเตรียมการประชุม กำหนดให้ผู้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- ปฐกษัตริย์กับเด็กและเยาวชน ครอบครัวของเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เสียหาย เพื่อกำหนดนัดวัน เวลา และสถานที่ในการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

- จัดทำบันทึกความคิดเห็นของผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชุม
- เตรียมการให้แน่ใจว่าข้อมูลทุกอย่างและคำแนะนำพร้อมสำหรับการประชุม

แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ในการเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จะเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน การเตรียมการประชุมรวมถึงการกำหนดตัวผู้มีสิทธิ์เข้าร่วมการประชุม การให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนแก่เด็กและเยาวชน ครอบครัวของเด็กและเยาวชน และแก่ผู้เสียหาย สิทธิหน้าที่ บทบาทของแต่ละฝ่ายในการประชุมยังเป็นโอกาสให้ผู้ประสานงานการประชุมได้แสดงความสามารถ ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมีความเชื่อถือและไว้วางใจ ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้

- การสัมภาษณ์เด็กและเยาวชน
- การสัมภาษณ์ครอบครัวของเด็กและเยาวชน
- การสัมภาษณ์ผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้องด้านกำลังใจผู้เสียหาย

- การประสานงานการประชุมกับหน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่เกี่ยวข้อง
- กรอบเวลา จะต้องจัดขึ้นภายใน 25 วัน หลังจากผู้ประสานงานการประชุมได้รับมอบเรื่องมา ในทางปฏิบัตินั้นทำไม่ได้
- การเชิญผู้เข้าร่วมประชุม
- เวลาที่จัดประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน
- การจัดสถานที่
- การเตรียมตัว
- กติกาในการประชุม
- การเข้าร่วม จำนวนคนที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนโดยเฉลี่ยประมาณ 5-10 คน กลุ่มเล็กที่สุด 5 คน และใหญ่ที่สุดคือประมาณ 10-15 คน

วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (สุจิต เจนนพกาญจน์, ม.ป.ป., น. 50-52)

- ในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นให้สถานพินิจ จัดให้มีการประชุมขึ้นในวันเวลาและสถานที่ ซึ่งเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม อาจจัดในเวลาราชการ หรือนอกเวลาราชการ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย แต่เวลา สถานที่ที่กำหนดต้องไม่ก่อให้เกิดความกีดกันแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- การเปิดการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน มักจะทำอย่างเป็นทางการ โดยมีพิธีต้อนรับทุกคนที่เข้าร่วมการประชุมอย่างเป็นทางการ ผู้ประสานงานการประชุมมีการแนะนำผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน เพื่อให้แต่ละคนได้รู้จักชื่อของกันและกัน และได้รู้ถึงความสัมพันธ์ของแต่ละคน ซึ่งมีการกระทำความผิดต่อเด็กและเยาวชน หรือต่อผู้เสียหาย ผู้ประสานงานการประชุมจะให้ข้อมูลซ้ำอีกครั้งจากที่ได้ให้ไปแล้ว ในขั้นเตรียมการโดยเฉพาะเรื่อง
- พิจารณาว่าเด็กและเยาวชนยอมรับว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ ตามทางปฏิบัติผู้ประสานงานการประชุมจะต้องเป็นผู้เริ่มและอาจจะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้เริ่มโดยการอ่านฐานความผิดและข้อเท็จจริงโดยย่อ แล้วผู้ประสานงานการประชุมจะถามเด็กและเยาวชน ว่าจะยอมรับได้กระทำความผิดตามที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ถามหรือไม่ ถ้าเด็กและเยาวชนไม่ยอมรับว่าได้กระทำความผิดการประชุมก็จะสิ้นสุดลงและคดีจะถูกส่งต่อไปยังศาล เพื่อให้พิจารณาว่าดำเนิน

กระบวนการพิจารณาต่อไป แต่หากเด็กและเยาวชนยอมรับว่าได้กระทำผิดจริง จึงดำเนินการประชุมต่อไป

- การเล่าข้อมูลสู่กันฟัง/การเล่าเรื่อง

1. เรื่องของเด็กและเยาวชน เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้เริ่มเล่าเรื่องในส่วนของเด็กและเยาวชนก่อน ด้วยวิธีนี้เด็กและเยาวชนจะเริ่มยอมรับในสิ่งที่เขาทำต่อหน้าผู้เสียหายและต่อหน้าครอบครัวของเขาเอง ถ้าให้บุคคลอื่นเริ่มเล่าก่อนในขณะที่เด็กและเยาวชนเล่าเรื่องอาจจะเว้น ไม่เล่าในรายละเอียดมากนัก

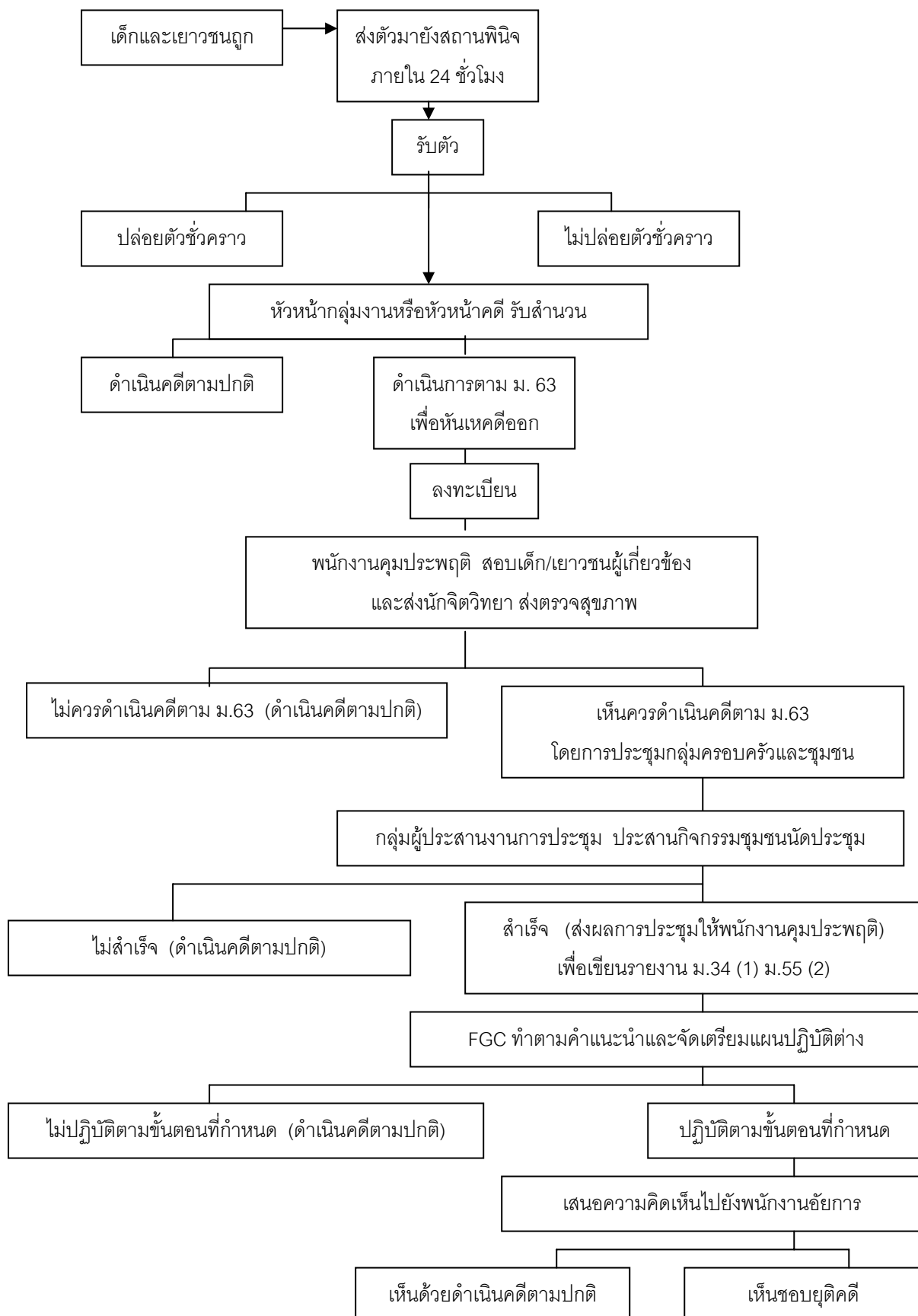
2. เรื่องของผู้เสียหาย เรื่องที่ผู้เสียหายเล่าไม่จำเป็นต้องถูกต้องไปเสียทั้งหมด เหมือนกับเรื่องที่ เด็กและเยาวชนบอกเล่า ความมุ่งหมายในขั้นตอนนี้ไม่ใช่เพื่อให้ผู้เสียหายถือโอกาสตำหนิเด็กและเยาวชน อย่างรุนแรงโดยไม่สมควร ถ้าเด็กและเยาวชน ได้ยอมรับในระดับหนึ่งถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนแล้ว ควรให้ผู้เสียหายหรือผู้สนับสนุนผู้เสียหายมุ่งไปที่เรื่องเหตุการณ์เฉพาะกรณีที่เกิดขึ้นและระบุว่าได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง

3. กลุ่มผู้มาสนับสนุนให้กำลังใจผู้เสียหาย

4. ครอบครัวของเด็กและเยาวชน ได้พูดถึงการกระทำผิดนั้นว่าได้ส่งผลกระทบอย่างไรต่อพวกเขาและได้ลงมือทำอะไรไปบ้างในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำผิดนั้น สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนควรได้รับโอกาสให้พูดจนครบทุกคน

5. ผู้นำชุมชน หรือบุคคลในชุมชนที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ ได้พูดแสดงความคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายและเด็กและเยาวชน ที่กระทำผิด

ผังการดำเนินการตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ และการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

การดำเนินการตามมาตรา 63 และการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

วิธีการดำเนินการเพื่อเสนอความคิดเห็นตามมาตรา 63

การดำเนินงานเพื่อเสนอความคิดเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แยกการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติ เป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หากพบว่าเด็กและเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหายอยู่บ้าง แต่ยังพอแก้ไขได้และวิธีการแก้ไขไม่ต้องใช้กระบวนการที่ยุ่งยากหรือไม่ได้ใช้เวลาในการแก้ไขมากนัก ให้สถานพินิจดำเนินการแก้ไขก่อนที่จะเสนอความคิดเห็นตามมาตรา 63 ไปยังพนักงานอัยการ

สำหรับผู้กระทำผิดในอัตราโทษดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีความประพฤติอันควรแก้ไข หรือใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าปกติ เช่นเด็กและเยาวชนต้องได้รับการบำบัด แก้ไขที่ปัญหาอันเป็นเหตุชักพาเด็กและเยาวชนเข้าสู่การเสพ จึงควรใช้วิธีการในส่วนที่ 2 สำหรับเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้

ในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำการอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม หรือกระทำความผิดซึ่งรัฐมีนโยบายปราบปรามเป็นพิเศษ ให้การดำเนินคดีเป็นไปตามปกติ

ส่วนที่ 2 ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่า เป็นความผิดอันมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกินสามปี แต่ไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ก่อนที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นั้น สถานพินิจจะต้องดำเนินการแก้ไขจนให้แน่ใจว่าเด็กและเยาวชนสามารถกลับตนได้จริงและสามารถกลับไปอยู่ร่วมในสังคมได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อสังคม ให้ใช้การประชุมกลุ่มครอบครัว โดยร่วมกับ สหวิชาชีพและชุมชนเข้ามาใช้ในการแก้ไขเด็กหรือเยาวชนกลุ่มนี้

วิธีดำเนินการในส่วนที่ 1

1) เมื่อได้รับตัวเด็กและเยาวชนพร้อมหนังสือแจ้งการจับกุมแล้ว เจ้าหน้าที่ธุรการหรือธุรการคดีส่งเลขประจำตัวเด็กและเยาวชนและลงทะเบียนรับตัวเด็กและเยาวชนนั้น แล้วจัดทำปกสำนวนส่งให้หัวหน้ากลุ่มงานคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดี

2) หัวหน้ากลุ่มคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดีรับสำนวนแล้วพิจารณาขอหาตามหนังสือการจับกุมว่ามีอัตราโทษอยู่ในเกณฑ์ที่จะดำเนินการเพื่อเสนอความคิดเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งหรือไม่ โดยให้ลงทะเบียนทุกคดีที่มีอัตราโทษอยู่ในเกณฑ์

3) พิจารณาจ่ายสำนวนที่จะดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แก่พนักงานคุมประพฤติหรือผู้รับมอบซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสมที่จะดำเนินการได้

4) พนักงานคุมประพฤติหรือผู้รับมอบหมายให้ดำเนินการต้องสอบถามคำเด็กและเยาวชนและผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนทำการสืบค้นข้อเท็จจริงที่ควรทราบและประเมินว่าควรดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 หรือไม่

5) เมื่อเด็กและเยาวชน และผู้ปกครองพบพนักงานคุมประพฤติ เพื่อให้ข้อมูลในการจัดทำรายงานประมวลข้อเท็จจริงคดีอาญาให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการร่วมกับเด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง โดยต้องทำการประเมินด้วยวิธีใช้แบบประเมิน SDQ ซึ่งประกอบด้วยแบบประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชน จากนั้นรวบรวมตรวจให้คะแนนและแปลคะแนนตามแบบประเมิน แล้วจึงแบ่งระดับปัญหาพฤติกรรมตามเกณฑ์ พร้อมทั้งกรอกผลลงในแบบสรุปการประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชนด้วยแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก SDQ ตามแบบ จ.04

6) คัดเลือกคดีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดมีอัตราโทษสูงจำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม แล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหาย หรือเสียหายอยู่บ้างแต่ยังพอแก้ไขได้ รวมทั้งสำนึกในความผิดอย่างแท้จริงมีความรับผิดชอบที่จะแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น

7) สอบปากคำบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เห็นว่าบุคคลดังกล่าวยังเอาใจใส่พร้อมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนแก้ไขพฤติกรรมให้กลับตนเป็นคนดีรวมทั้งมีแผนป้องกันมิให้กระทำผิดซ้ำ

8) พนักงานคุมประพฤติพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถดำเนินการหันเหคดีออกนอกกระบวนการยุติธรรม โดยเสนอพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 ต้องมีข้อมูลประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ลำดับครั้งที่เด็กและเยาวชนได้กระทำผิด เป็นการกระทำความผิดครั้งแรก นับว่าสมควรแก่การให้โอกาสกลับตน แต่หากเป็นการกระทำความผิดครั้งที่สอง ต้องสมมุติฐานในเบื้องต้นว่าไม่เหมาะแก่การให้โอกาสอีก โดยเฉพาะการกระทำความผิดนั้นในข้อหาเดิมถือว่าเด็กและเยาวชนนั้นควรต้องดำเนินคดีตามปกติ เว้นแต่ในคดีแรก หรือคดีที่สอง คดีหนึ่งคดีใดเป็นความผิดเล็กน้อยจริง ๆ เช่น ความผิดลหุโทษ ความผิดตามพระราชบัญญัติการพนันหรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท ฯลฯ

(2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนโดยตรง

- อายุ ที่ต้องพิจารณาคือ อายุต้องอยู่ในเกณฑ์เด็กและเยาวชนคือ เป็นบุคคลอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์

- นิสัยและความประพฤติ สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ เด็กและเยาวชนนั้นอาจจะเป็นคนก้าวร้าวหรืออาจจะชอบสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเป็นนิจ หรือไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง หรือเป็นบุคคลที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการกระทำผิดอีกได้ ทั้งยังทำให้สังคมอยู่ในภาวะเสี่ยงภัย จึงสมควรดำเนินคดีไปตามปกติ

- สุขภาพกาย และภาวะแห่งจิต ต้องพิจารณาว่าความบกพร่องของสภาพแห่งร่างกายหรือจิตใจ เป็นสาเหตุหรือมีส่วนให้เด็กและเยาวชนนั้นกระทำความผิด ก็สมควรได้รับโอกาสให้หันเหออกจากกระบวนการยุติธรรม หากยังสามารถรับการบำบัดแก้ไขได้ ต้องนำไปเป็นข้อกำหนดให้เด็กและเยาวชนไปรับการบำบัดแก้ไขด้วย

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพครอบครัวและสภาพแวดล้อม ต้องพิจารณาว่าปัญหาสภาพครอบครัว เช่นปัญหาความแตกแยกในครอบครัว เช่นปัญหาความแตกแยกในครอบครัวว่ามีผลหรือมีส่วนผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดหรือไม่ หากเห็นว่าสภาพครอบครัวหรือสภาพแวดล้อมเป็นเหตุหรือมีส่วนผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ก็นับว่าควรให้โอกาสเด็กและเยาวชน แต่ต้องมีวิธีแก้ไขรอบรับเพื่อป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำความผิดอีกไปพร้อมกันด้วย

(4) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหาย ต้องสอบถามคำผู้เสียหายให้ทราบถึงความเสียหายที่ได้รับหยังคุณารมณ และความรู้สึกที่ผู้เสียหายมีต่อเด็กและเยาวชน ผู้เสียหายยังประสงค์จะดำเนินคดีหรือพร้อมจะให้อภัยเด็กและเยาวชน หากได้รับการชดเชยความเสียหายนั้นหรือไม่ การสอบถามต้องกระทำในลักษณะเชิงให้คำปรึกษา วางตัวเป็นกลาง หากผู้เสียหายยังติดใจดำเนินคดีแล้ว ควรให้มีการดำเนินคดีตามปกติต่อไป ถ้าฝ่ายผู้เสียหายต้องการให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือยอมรับการชดเชยความเสียหายนั้นและเด็กและเยาวชนอยู่ในภาวะที่สามารถชดใช้หรือชดเชยให้ได้ ก็เป็นกรณีที่สมควรให้โอกาสแก่เด็กหรือเยาวชน แต่ถ้าไม่สามารถชดใช้หรือชดเชยให้ได้ควรปล่อยให้ดำเนินคดีตามปกติ กรณีเป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือรัฐเป็นผู้เสียหายให้สอบถามจากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ หากเป็นกรณีไม่มีผู้เสียหายหรือไม่สามารถติดตามผู้เสียหายได้ หรือตามผู้เสียหายได้แต่ผู้เสียหายไม่ต้องการเข้ามาในคดี ก็บันทึกไว้แล้วนำไปอ่านให้ที่ประชุมฟัง

(5) พฤติการณ์แห่งคดี และสาเหตุแท้จริงที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ต้องพิจารณา แยกเป็น 2 ส่วน คือ

- ความมุ่งหมายที่จะเกิดผลแห่งคดีมีมากน้อยเพียงใด ต้องซักถามและสืบค้นถึงสาเหตุที่แท้จริง อันก่อให้เกิดและเยาวชนกระทำความผิด หากเด็กและเยาวชนตัดสินใจเอง โดยไม่มีปัจจัยอื่นผลักดันซึ่งนับได้ว่ามีความบกพร่อง สมควรเข้ารับการบำบัดก็ให้ดำเนินคดีไปตามปกติแก่หากมีปัจจัยผลักดันให้กระทำความผิดก็ควรให้โอกาสเด็กและเยาวชนก่อน

- ผลแห่งคดีมีความเสียหายเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด หากหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกไปแล้ว จะมีผลถึงความไม่สงบสุขหรือความไม่ปลอดภัยในสังคมแล้วก็ควรดำเนินคดีตามปกติต่อเด็กและเยาวชนนั้น

เมื่อการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นี้ แม้ได้วิเคราะห์เห็นว่าเหมาะสมแต่ต่อมาพบว่าไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่หรือที่มีอยู่ก่อน แต่เพิ่งได้รับทราบมาในภายหลังให้เปลี่ยนแปลงกลับไปดำเนินคดีตามปกติได้ แต่ถ้าเรื่อง การดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไปก่อนแล้ว ต้องแจ้งเหตุผลให้เด็กและเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทราบ และจะต้องดำเนินการออกรายงานให้ทันกำหนดระยะเวลาที่ต้องฟ้องคดีนั้น

การดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นั้น ต้องพยายามให้มีการปล่อยชั่วคราวเด็กและเยาวชนนั้นไปโดยให้ดำเนินการดังนี้

- หากบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วยไม่มีเงิน หรือทรัพย์สินที่จะนำมาวางเป็นหลักประกัน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาความน่าเชื่อถือของบุคคลเหล่านั้น หรืออาจให้ครู อาจารย์ นายจ้าง กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านมาให้คำรับรอง หรือมีหนังสือรับรองความประพฤติของเด็กและเยาวชนจากบุคคลเหล่านั้นมาแสดง ก็ให้พิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันแต่ไม่ต้องวางหลักประกันได้

- ในกรณีที่เด็กและเยาวชนไม่มีบิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือไม่มีบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือมีแต่ไม่สามารถติดตามบุคคลดังกล่าวได้ ให้สถานพินิจประสานกับหน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่ให้การสงเคราะห์เด็ก และให้รับเด็กและเยาวชนไปดูแล โดยชี้แจงให้หน่วยงานดังกล่าวทราบถึงขั้นตอนการดำเนินงานที่สถานพินิจต้องดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

- ในกรณีที่สถานพินิจปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยไม่มีหลักประกัน หากเด็กและเยาวชนไม่มาตามกำหนดนัดได้ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาออกหมายเรียกไปยังบุคคลเหล่านั้น ถ้าไม่ส่งตัวเด็กและเยาวชนโดยจงใจหรือโดยไม่มีเหตุอันควร ผู้อำนวยการสถานพินิจมี

อำนาจที่จะสั่งปรับผู้นั้นเป็นเงินตามที่เห็นสมควรไม่เกินห้าพันบาท อันเป็นบทกำหนดโทษที่บัญญัติไว้ในมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ

9.) จัดให้เด็กและเยาวชนเข้ารับการตรวจสุขภาพกาย และตรวจสุขภาพจิต

10.) เมื่อดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ให้พนักงานคุมประพฤติพิจารณาโดยคำนึงถึงประวัติความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีแล้ว หากเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้พนักงานคุมประพฤติและหัวหน้าฝ่ายคดีจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 ต่อไป ทั้งนี้พนักงานคุมประพฤติจะส่งข้อมูลที่ได้ให้กับกลุ่มงานประสานกิจการชุมชนของสถานพินิจดำเนินการในการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนต่อไป

วิธีการดำเนินการในส่วนที่ 2

ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกิน 3 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หรือกรณีเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามซึ่งความประพฤติอันควรแก้ไขและไม่สมควรรับการแก้ไขตามวิธีการในส่วนที่ 1

วิธีดำเนินการ

ให้นำวิธีดำเนินการในส่วนที่ 1 มาใช้กับการดำเนินการในส่วนที่ 2 โดยอนุโลมและมีส่วนที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติม หรือส่วนที่กำหนดแตกต่างกับวิธีดำเนินการในส่วนที่ 1 ดังนี้

1.) การเลือกคดีให้คัดเลือกเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดให้จำคุกเกิน 3 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามหรืออัตราโทษไม่เกิน 3 ปี แต่เด็กและเยาวชนนั้นไม่สมควรได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการในส่วนที่ 1

2.) จัดให้มีการจำแนกประเภทเพื่อประเมินความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ

3.) คณะสหวิชาชีพผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ โดยให้มีไม่น้อยกว่า 4 ใน 5 ของจำนวนวิชาชีพดังกล่าว

4.) บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุมได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชนที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ หรือบุคคลที่ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน พิจารณาแล้วเห็นว่าหากเชิญเข้าร่วมประชุมจะเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนนั้น

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มีวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้น ให้สถานพินิจจัดให้มีการประชุมขึ้นในวัน เวลา และสถานที่ โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย

2. ผู้เข้าร่วมประชุมควรประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

ก. เด็กหรือเยาวชน ครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน และ/หรือผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน

ข. คณะวิชาชีพได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุมด้วย เช่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ค. ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน อาจจะเป็นบิดา มารดา ผู้ปกครองของผู้เสียหาย กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ รวมทั้งบุคคลที่จะเป็นกำลังใจแก่ผู้เสียหายในกรณีเป็นความผิดต่อแผ่นดิน หรือความเสียหายเกิดต่อทรัพย์สินของบทางราชการหรือทรัพย์สิน อันเป็นสาธารณประโยชน์ให้ประสานกับหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้นให้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม

3. ระหว่างประชุมให้ดำเนินการโดยให้ทุกฝ่ายตกลงกันในเชิงสมานฉันท์ให้เด็กหรือเยาวชนให้ได้รับรู้ถึงผลเสียอันเกิดจากการกระทำที่เด็กหรือเยาวชนได้ก่อขึ้น และทำให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความรับผิดชอบพร้อมแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายนั้น

4. ให้ที่ประชุมกำหนดแนวทางแก้ไขเด็กหรือเยาวชนนั้น แนวทางแก้ไขที่กำหนดอาจได้แก่ให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมในระยะเวลาที่ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่า ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำลง โดยวันและเวลาทำงานบริการสังคมดังกล่าว ต้องไม่ขัดขวางการศึกษาหรืองานอาชีพที่เด็กหรือเยาวชนทำอยู่ หรืออาจกำหนดมาตรการอื่น ๆ เช่น การให้บรรพชาตามระยะเวลาที่เหมาะสมในช่วงปิดภาคเรียนหรือการให้พบจิตแพทย์

5. นอกจากมาตรการแก้ไขตามข้อ 4 แล้ว ต้องจัดให้เด็กหรือเยาวชนให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่กระทำผิดอีกและอาจกำหนดให้มีการติดตามความประพฤติ โดยให้เด็กหรือเยาวชนมาพบกับพนักงานคุมประพฤติ หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นครั้งคราวเพื่อติดตามผลการปฏิบัติตามการปฏิบัติตนของเด็กหรือเยาวชนในระยะเวลาซึ่งที่ประชุมกำหนด

6. จัดให้มีบันทึกข้อตกลงในข้อ 4 ให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากคตินั้นมีผู้เสียหายก็ให้จัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย และให้ทำบันทึกความยินยอมของเด็กหรือเยาวชนที่จะอยู่ในความควบคุมสถานพินิจ เพื่อรับการแก้ไขในแบบที่กำหนดและคำมั่นสัญญาตามข้อ 5 ให้เด็กหรือเยาวชนและบิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลที่อยู่ในฐานะเสมือนผู้ปกครองลงชื่อไว้

7. หากพนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ให้พนักงานคุมประพฤติส่งแนวทางแก้ไขที่กำหนดขึ้นทางโทรสารหรือวิธีอื่นใด ไปยังสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัวหรือสำนักงานอัยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าแนวทางแก้ไขที่กำหนดให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้ก่อไว้หรือไม่ หรือควรได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประการใด

เมื่อเสร็จสิ้นการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนแล้ว สถานพินิจต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. สถานพินิจต้องติดตามหรือจัดให้มีการติดตามดูแลให้เด็กหรือเยาวชนนั้น ปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขที่กำหนดไว้ในข้อ 4 อย่างครบถ้วน หากเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติในข้อ 4 หรือปฏิบัติไม่ครบถ้วนโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือกระทำผิดซ้ำระหว่างรับการแก้ไขให้ยุติการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 และดำเนินคดีตามปกติต่อไป

2. พนักงานคุมประพฤติต้องจัดทำหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องรอรายงานแสดงข้อเท็จจริงจากสถานพินิจ และต้องจัดทำรายงานแสดงความข้อเท็จจริงและผลการแก้ไขตามแบบที่กำหนดเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ พร้อมทั้งทำหนังสือแจ้งความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ และสำเนาบันทึกตามข้อ 6 ไปยังสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัวหรือสำนักงานอัยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) เพื่อส่งไม่ฟ้องหรือฟ้องต่อไป

3. เมื่อได้รับคำสั่งไม่ฟ้องจากพนักงานอัยการให้แจ้งคำสั่งดังกล่าวแก่เด็กหรือเยาวชน และนัดให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการอบรมบ่มนิสัยซึ่งสถานพินิจจัดไว้สำหรับเด็กหรือเยาวชนกลุ่มนี้ โดยให้จัดตามความเหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชน การอบรมบ่มนิสัยเด็กหรือเยาวชนในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน 3 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามให้เท่าที่จำเป็น ทั้งนี้โดยไม่ขัดขวางการศึกษาเล่าเรียนหรือการประกอบอาชีพการงานของเด็กหรือเยาวชน เช่น ในวันหยุดราชการ

รวมทั้งอาจจัดให้บิดามารดาผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ได้รับความรู้ไปพร้อมกับการอบรมปณิธัยเด็กหรือเยาวชนหรือจัดให้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มทักษะในการอบรมเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนด้วย (วิมัย ศรีจันทร์, 2547, น. 13-14)

แนวทางการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามมาตรา 63 (สุดจิต เจนนพกาญจน์, ม.ป.ป., น. 52-54) แบ่งออกตามลักษณะของกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมเสี่ยง และปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว มีแนวทางการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ดังนี้

- การทำงานบริการสังคม
- ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายใกล้ตัว

2. ไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมเสี่ยง แต่มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว มีแนวทางการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ดังนี้

- ทำงานบริการสังคม
- ให้คำปรึกษาครอบครัว / ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)
- ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายใกล้ตัว

3. เด็กและเยาวชนมีปัญหาด้านพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิดและมีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว แต่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีลักษณะ ดังนี้

3.1 ไม่ได้ประกอบอาชีพ / ว่างาน / ไม่ได้ศึกษา มีแนวทางการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ดังนี้

- ทำงานบริการสังคม
- เข้าร่วมโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูแบบคนไข้นอก (เป็นกลุ่ม) ตามแบบกิจกรรมที่แนบ

3.2 ประกอบอาชีพ / ศึกษาต่อ มีแนวทางการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ดังนี้

- ทำงานบริการสังคม
- การปรับพฤติกรรม / เสริมทักษะชีวิต (ตามสภาพปัญหา) เช่น ทักษะการปฏิเสธ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การกล้าแสดงออก คลายเครียด โดยทำเป็นรายบุคคล
- การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา/จิตบำบัด (รายบุคคล)
- การให้คำปรึกษาครอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)

- ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายใกล้ตัว

4. เด็กและเยาวชน ที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ยากจน มีแนวทางการบำบัดแก้ไข
ฟื้นฟู ดังนี้

- ให้การสงเคราะห์ในเบื้องต้น
- ส่งต่อไปยังองค์กรสงเคราะห์ เพื่อให้การช่วยเหลือ

5. เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านกาย-จิต มีแนวทางการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ดังนี้

- ส่งต่อไปบำบัดรักษาตามสถานพยาบาลตามความเหมาะสม

6. กรณีที่อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนทุกราย มีแนวทางการบำบัดแก้ไข
ฟื้นฟู ดังนี้

6.1 ให้เด็กและเยาวชนเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับ

- กฎหมายที่ควรทราบเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ 1 ชั่วโมง
- จริยธรรม 1 ชั่วโมง
- เพศศึกษา โรคทางเพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ 1 ชั่วโมง
- โทษของยาเสพติด 1 ชั่วโมง

6.2 ให้ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับด้าน

- ธรรมชาติของวัยรุ่น ปัญหาพัฒนาการตามวัยที่พบบ่อยในวัยรุ่น ตลอดจน

แนวทางในการอยู่ร่วมกับวัยรุ่นอย่างมีความสุข

- การอบรมการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม

โปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูแบบคนไข้นอก กลุ่มผู้บริการ ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่
ต้องการเข้ารับการบำบัดตามมาตรา 63 เป็นโปรแกรมที่เน้นการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อ
การกระทำผิดซ้ำ

หลักการของโปรแกรม

- การปรับพฤติกรรม
- การสร้างแรงจูงใจเพื่อปรับเปลี่ยนตนเอง
- การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
- การใช้ชีวิตในสังคม
- การมีส่วนร่วมของครอบครัว

ระยะเวลา

2 สัปดาห์แรกเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ จันทร์ – ศุกร์ เวลา 09.00-15.00 นาฬิกา

2 สัปดาห์แรกเข้าร่วมกิจกรรมวันจันทร์ พุธ และศุกร์ เวลา 09.00-12.00

นาฬิกา

รูปแบบการทำงานบริการสังคม (สุดจิต เจนนพกาญจน์, ม.ป.ป., น. 54-55)

1. คดีขั้บรถประมาท ผิดกฎจราจร

- ช่วยตำรวจจราจรพาเด็กนักเรียนข้ามถนน จูงคนชรา ตาบอดข้ามถนน
- ดูแลเด็กพิการข้ามข้าม
- พยาบาลคนป่วย
- เข้ารับการอบรมกฎจราจร 2 ชั่วโมง

2. คดีลักทรัพย์

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน
- ทำงานให้ผู้เสียหาย เช่น ทำความสะอาด ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า ฯลฯ
- ทำงานตามที่คุณเสียหายหรือผู้นำชุมชนจัดให้ เช่น ทำความสะอาดวัด

ชุมชน สถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน ฯลฯ

3. คดีทำร้ายร่างกาย

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน
- ทำงานตามที่คุณเสียหายหรือผู้นำชุมชนจัดให้ เช่น ทำความสะอาดบ้านให้

ผู้เสียหาย ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า

- ดูแลเด็กพิการข้ามข้าม
- พยาบาลคนป่วย

4. คดีทำลายทรัพย์สิน

- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน
- ทาสีกำแพง
- ให้ซ่อมแซมทรัพย์สินของคุณเสียหายที่เด็กและเยาวชนทำเสียหาย
- ทำงานในห้องสมุด

5. คดีเกี่ยวกับการพนัน

- ทำงานบริการสังคมตามที่จัดให้ เช่น กวาดถนน ทำงานวัด เก็บขยะ

ทำความสะอาดที่ทำการชุมชน โรงเรียน สถานที่ตำรวจ

- ดูแลคนชรา
- ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า

การตัดสินใจ คำแนะนำ และแผนปฏิบัติที่จัดทำขึ้น (สุจิต เจนนพภาณจน์, ม.ป.ป., น. 55-57)

1. เมื่อเด็กและเยาวชน และครอบครัวของเขาได้พิจารณากันเองเป็นการส่วนตัวจนเสร็จสิ้นแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนก็ดำเนินการต่อไปโดยทุกคนที่เข้าร่วมประชุมกลับมาในห้องประชุม ประเด็นความสนใจในขั้นนี้ คือ เพื่อทำอนาคตให้ชัดเจน วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้เกิดแผนข้อตกลงที่เป็นธรรมและปฏิบัติได้จริง ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้เข้าร่วมประชุมในการแก้ไขความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของเด็กและเยาวชนนั้น อาจจะมีการถามผู้เสียหายด้วยคำถามทั่วไป เช่น “หลังจากที่ได้ยินเรื่องราวทั้งหมดแล้วท่านต้องการให้ผลของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นอย่างไรในวันนี้”

2. ควรให้ผู้เสียหายกับเด็กและเยาวชน และครอบครัวของเขาได้เจรจาต่อรองกันเองถึงแผนปฏิบัติการที่จะแก้ไขการกระทำผิดนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจและที่ปรึกษาทางกฎหมายอาจให้ความเห็นว่าการตัดสินใจนั้น อยู่ในขอบเขตของหลักการหรือไม่

3. ผู้ประสานงานการประชุมต้องทดสอบแผนปฏิบัติการว่ามีส่วนสามารถทำได้จริงหรือไม่ และมีความเป็นธรรมหรือไม่ การเจรจาหรือจะต้องรวมถึงเรื่องของการติดตามเฝ้าผลการปฏิบัติตามแผนการตามที่ได้ตกลงกันไว้ด้วย ข้อตกลงควรรับการติดตามเฝ้าดูโดยทั้งสองฝ่าย (คือ ฝ่ายครอบครัวของเด็กและเยาวชน และฝ่ายผู้เสียหาย) แต่ผู้เสียหายอาจจะไม่ประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในการติดตามเฝ้าดูการปฏิบัติตามแผนที่ได้ตกลงกันไว้ก็ได้

4. ผู้ประสานงานการประชุมจะต้องทำบันทึกการประชุมในรายละเอียด ระบุให้ชัดเจนถ้อยคำที่ได้ตกลงกันไว้ว่าอย่างไรบ้าง ระบุถึงบทบาท ความรับผิดชอบ ระยะเวลาการปฏิบัติตามแผนและจะต้องทำอะไรต่อไป หากเด็กและเยาวชน นั้นไม่ยอมกระทำตามแผนปฏิบัติการที่ตกลงกันไว้ให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ทุกคนที่เข้าร่วมประชุมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะต้องลงชื่อในบันทึกข้อตกลงที่ได้จัดทำขึ้น

5. นอกจากมาตรการแก้ไขตามข้อ 4 แล้ว ต้องจัดให้เด็กและเยาวชนให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่กระทำผิดอีกและอาจกำหนดให้มีการติดตามความประพฤติ โดยให้เด็กและเยาวชนมาพบพนักงานคุมประพฤติเป็นครั้งคราว เพื่อติดตามผลการปฏิบัติตนของเด็กและเยาวชนในระยะเวลาซึ่งที่ประชุมกำหนดขึ้น

6. จัดให้มีการบันทึกข้อตกลงในข้อ 4 ให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากคดีนั้นมีผู้เสียหายก็ให้จัดบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วยและให้ทำบันทึกความยินยอมของเด็กและเยาวชนที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ เพื่อรับการแก้ไขในแบบที่กำหนดและคำมั่นสัญญาตามข้อ 5 ให้เด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่อยู่ในฐานะเสมือนผู้ปกครองลงชื่อไว้

7. หากพนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ให้พนักงานคุมประพฤติส่งแนวทางแก้ไขที่กำหนดขึ้น ทางโทรสารหรือวิธีอื่นใด ไปยังสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว หรือสำนักงานอัยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าแนวทางแก้ไขที่กำหนดเปลี่ยนแปลงประการใด

8. สถานพินิจต้องติดตามหรือจัดให้มีการติดตามดูแลให้เด็กและเยาวชนนั้น ปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขที่กำหนดไว้ในข้อ 4 อย่างครบถ้วน หากเด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามข้อ 4 หรือปฏิบัติไม่ครบถ้วนโดยไม่มีเหตุอันควร หรือกระทำความผิดซ้ำระหว่างรับการแก้ไขให้ยุติดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 และดำเนินคดีตามปกติไป

9. พนักงานคุมประพฤติต้องจัดทำหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการ โดยต้องรอรายงานแสดงข้อเท็จจริงจากสถานพินิจและต้องจัดทำรายงานแสดงข้อเท็จจริง ผลการแก้ไขตามแบบที่กำหนด เพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ พร้อมทั้งหนังสือแจ้งความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจและสำเนาบันทึกตามข้อ 6 ไปสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) เพื่อส่งต่อไป

10. เมื่อได้รับคำสั่งไม่ฟ้องจากพนักงานอัยการให้แจ้งคำสั่งดังกล่าวแก่เด็กและเยาวชนและนัดให้เด็กและเยาวชน เข้ารับการอบรมบ่มนิสัย ซึ่งสถานพินิจจัดไว้สำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ โดยให้จัดตามความเหมาะสมกับจำนวนของเด็กและเยาวชน การอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชน ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามให้ทำเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้โดยไม่ขัดขวางการศึกษาเล่าเรียน หรือการประกอบอาชีพการงานของเด็กและเยาวชนนั้น เช่น ในวันหยุดราชการ รวมทั้งอาจจัดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ได้รับความรู้ไปพร้อมกับการอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชน หรือจัดให้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มทักษะในการอบรมดูแลเด็กและเยาวชน

11. ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานผลการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตาม มาตรา 63 ดังกล่าว ให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทราบทุกเดือน โดยสำรวจด้วยว่า เด็กและเยาวชนที่ได้รับการหั่นเหคคือออกจากกระบวนการยุติธรรมเหล่านั้น กระทำผิดซ้ำกลับมาหรือไม่ จำนวนเท่าใด

ภายหลังการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (สุดจิต เจนนพกาญจน์, ม.ป.ป., น. 57)

ภายหลังการประชุม ผู้ประสานงานการประชุมจะต้องแจกสำเนาบันทึกข้อตกลงให้กับ ผู้เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนและส่งสำเนาบันทึกข้อตกลงดังกล่าวให้กับ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออัยการด้วย

บุคคลที่ถูกระบุในข้อตกลงไว้ว่าให้เป็นผู้ติดตามเฝ้าดูผลการปฏิบัติตามแผน จะต้องติดตามสอดส่องให้ประจักษ์ว่าเด็กและเยาวชนนั้นได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในแผนการที่ตกลงกันไว้และจะต้องแจ้งให้กับผู้ประสานงานการประชุมเมื่อได้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วนแล้ว ผู้ประสานงานการประชุมจะส่งคำแนะนำอย่างเป็นทางการไปยังผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกคนและไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหา ศรีสุวรรณ สรศักดิ์, (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อโครงการฝึกอบรม จริยธรรมในสถานสงเคราะห์: ศึกษากรณีสถานแรกรับเด็กหญิงพญาไท” มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองฝึกอบรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานแรกรับฯ และศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนหลังเข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อกำหนดแนวทางการปรับปรุงแก้ไข

จากการศึกษา เด็กและเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรม ส่วนใหญ่มีปัญหาคล้ายกันคือ อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น มีการศึกษาน้อย สถานภาพครอบครัวไม่สมบูรณ์ บิดามารดาแยกกันอยู่ ก่อนที่ได้รับการสงเคราะห์ได้อาศัยอยู่กับบุคคลที่สามที่ไม่ใช่บิดามารดา ส่วนมากเพิ่งเข้ารับการสงเคราะห์ครั้งแรก สาเหตุเนื่องจาก มีปัญหาความประพฤติมากที่สุด

การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนพบว่า ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีมากต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรม ความรู้สึกต่อกิจกรรมแต่ละประเภทของเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างกันตามระดับอายุ คือ เด็กและเยาวชนที่มีอายุ 11-14 ปี สนใจและให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเล่น

นิทานธรรม มากที่สุด ในขณะที่ เด็กและเยาวชนที่อายุ 15-18 ปี สนใจและให้ความร่วมมือในกิจกรรมประเภทการได้วาที่ธรรมะมากกว่า ส่วนกิจกรรมนันทนาการได้รับความสนใจทั้งสองกลุ่มเป็นอันมาก การได้รับความรู้จากกิจกรรมแต่ละประเภทมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความสนใจและการให้ความร่วมมือของเด็กและเยาวชน การแสดงพฤติกรรมตอบสนองโดยรวมขณะเข้าร่วมการฝึกอบรมของเด็กและเยาวชน อยู่ในระดับที่ดีมาก หลังฝึกอบรมเด็กและเยาวชนมีความสนใจในจริยธรรมมากขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันของตนได้ สอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ซึ่งเห็นด้วยกับการจัดโครงการฝึกอบรมครั้งนี้ หลังฝึกอบรม เจ้าหน้าที่เห็นว่า เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามหลักจริยธรรมปานกลาง ความเหมาะสม เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมแล้ว

ผลการศึกษาวิจัยคือ การฝึกอบรมจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมทำให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการฝึกอบรมจริยธรรม

ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง คือ ควรหาวิธีปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน เข้าใจและปฏิบัติตามหลักจริยธรรม “การรู้จัก การอยู่ร่วมกัน” เพื่อลดปัญหาในการอยู่ร่วมกันของเด็กและเยาวชน การฝึกอบรมครั้งต่อไป ควรแบ่งตาม อายุ ควรปรับปรุงเรื่องเวลาในการฝึก และให้เวลามากกว่าเดิม เพื่อประโยชน์ในการติดตามที่ชัดเจน

ณัฐนันท์ ฐัจา (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนามาบทบาทการปฏิบัติงานของผู้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ พบว่า บทบาทก่อนการประชุม ผู้ประสานการประชุมกลุ่มได้ใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ใช้ทักษะการประสานงาน มีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานโดยมีความเห็นว่าการฝึกอบรมที่ความผิดไม่ร้ายแรงควรได้รับการเยียวยาโดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ปัญหาและอุปสรรคคือ การติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการที่ปฏิบัติงาน บทบาทระหว่างการประชุมให้ทฤษฎีความขัดแย้งและความเป็นกลาง ใช้ทักษะไกล่เกลี่ยประนีประนอม และทัศนคติเรื่องความอดทน ปัญหาอุปสรรคคือ การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอม บทบาทภายหลังการประชุม ผู้ประสานการประชุมกลุ่มใช้ความรู้ทางสังคมวิทยาและอาชญาวิทยา ทักษะการติดตามและประเมินผล และทัศนคติที่ดีต่องาน ปัญหาและอุปสรรคคือ การติดตามประเมินผลการปฏิบัติแนวทางในการพัฒนามาบทบาทการปฏิบัติงานของผู้ประสานการประชุมกลุ่ม คือติดต่อบริษัทงานที่ดีกับผู้เกี่ยวข้อง อย่างชัดเจน สร้างความเข้าใจกับทุกฝ่ายอย่างชัดเจน มีความเป็นกลาง ติดตามประเมินผลหลังการประชุมสม่ำเสมอ การพัฒนามาบทบาทโดยประเมินตนเองสม่ำเสมอ รับการฝึกอบรมทางวิชาการ และปรับกระบวนการทัศนียภาพสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะคือ จัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับคดี ผูกอบรมอย่างเข้มข้น ฝึกปฏิบัติ เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ในส่วนของผู้ประสานการประชุมกลุ่ม ให้กระตุ้นและส่งเสริมชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น พัฒนาความสามารถในการจัดกิจกรรมและศักยภาพของตนเองสม่ำเสมอ

วรารภรณ์ บัวเผื่อน (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องบทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อศึกษาบทบาทและปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อเป็นแนวทางให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดที่เกิดขึ้นในชุมชนเอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเทศบาล ต. พนมสารคราม จ. ฉะเชิงเทรา พบว่า ชุมชนเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยทำให้เข้าใจ ยอมรับ ยอมความของคู่กรณีอย่างสันติวิธี เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย เป็นรูปแบบก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือระหว่างการดำเนินงานของเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อให้ประนีประนอมยอมความหาข้อตกลง ชดใช้ความเสียหายของคู่กรณี

กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือเมื่อมีการกระทำผิด ชุมชนได้รับความเสียหาย การกระทำผิดไม่จำเป็นต้องนำสู่กระบวนการยุติธรรม ให้ชุมชนเข้าไปไกล่เกลี่ยการกระทำผิดได้ โดยพูดคุยแลกเปลี่ยน ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับ 1. ปัจจัยภูมิหลัง บุคคลคือการมีบรรพบุรุษอยู่ในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับอาชญากรรม ประสบการณ์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 2. ปัจจัยทางสภาพสังคม คือ ความพร้อมของชุมชน ความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ชุมชน ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และความคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับ 3. ปัจจัยประเภทการกระทำผิดและสถานภาพผู้กระทำผิดและสุดท้าย ปัจจัยของเวลา การดำเนินงานไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ข้อเสนอแนะ คือการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ต้องอยู่บนความพอดี เป็นรูปแบบที่ให้ผู้กระทำผิดได้ชดใช้ชดเชยความผิด เพื่อข่มขู่ยับยั้งไม่ให้เกิดซ้ำ ควรมีการตั้งตัวแทนการดำเนินงานของชุมชนในการรับผิดชอบโดยตรง ควรมีความชำนาญในการไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะควรกำหนดว่า คดีประเภทใดควรไกล่เกลี่ยหรือไม่ ให้ระบุชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางเดียวกัน

บุศยา งามจักร (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาถึงความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ต่อนโยบายในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน อย่างยั่งยืน เป็นการศึกษาระดับสำรวจ ประชากรในการศึกษา คือเจ้าหน้าที่

ปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ภาคอีสานที่มีสถานแรกรับ ได้แก่ พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล นักวิชาการอบรม และฝึกวิชาชีพ พนักงานพินิจ และผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

พบว่าความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในสถานพินิจฯ ต่อบทบาทในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ 1. ด้านการรับรู้นโยบายพบว่าเจ้าหน้าที่เห็นด้วยในระดับมากเกี่ยวกับการรับรู้วัตถุประสงค์ของนโยบาย 2. ด้านการรับรู้วัตถุประสงค์ของนโยบายพบว่าเจ้าหน้าที่เห็นด้วยในระดับมากในด้านการรับรู้วัตถุประสงค์ของนโยบาย 3. ด้านการรับรู้ภารกิจและการมอบหมายงานพบว่าเจ้าหน้าที่เห็นด้วยในระดับมากในด้านการรับรู้ภารกิจและการมอบหมายงาน 4. ด้านกิจกรรมการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพบว่า เจ้าหน้าที่เห็นด้วยในระดับมาก 5. ด้านการปรับปรุงนโยบายพบว่าเจ้าหน้าที่เห็นด้วยในระดับมาก 6. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นด้านการรับรู้นโยบาย การนำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู ต่อการรับรู้วัตถุประสงค์ ภารกิจและการมอบหมายงาน พบว่ามีความสัมพันธ์กันเชิงบวก คือมีความสอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย คือ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในนโยบายทุกขั้นตอน คือให้รู้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดในชุมชนนั้น ค้นคว้า หาสาเหตุปัญหาสร้างรูปแบบ วิธีการ แก้ไขปัญหา กำหนดนโยบายวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติการ ดำเนินงานตามนโยบายที่วางไว้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะในระดับหน่วยงาน ให้จัดฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อสร้างทักษะและพัฒนาบุคลากร หรือนำไปดูงานในสถานพินิจฯ อื่นๆ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ชุมชนรับรู้ เรื่องนโยบายการนำชุมชนมาบำบัด แก้ไข เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ควรมีการประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่และชุมชน หลังจากมีโครงการควรเตรียมชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมช่วยเหลือเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยตัว

ศิรินทร์รัตน์ ทองปาน (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “แนวมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบของการดำเนินงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บ้านกาญจนาภิเษก และศึกษาถึงแนวทางการประยุกต์ใช้ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของศูนย์ฝึกและอบรมบ้านกาญจนาภิเษก ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ 5 ราย เด็กและเยาวชนศูนย์ฝึกและอบรม บ้านกาญจนาภิเษก 21 คน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ใน

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

แนวทางการประยุกต์ใช้กิจกรรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก เพื่อมาปรับใช้ใช้กับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอื่น ๆ จำเป็นต้องพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ อย่างเป็นองค์รวม ทั้งเรื่องบุคลากร สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

บุคลากร จำเป็นต้องปรับฐานความคิดของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่อง การให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชน โดยมีส่วนร่วมคิด ดำเนินงานในกิจกรรมที่จัดขึ้น

ควรปรับปรุงให้มีการจัดที่พักในบรรยากาศบ้าน สิ่งแวดล้อมของสังคม ควรปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนด้วยความรัก เอื้ออาทร ให้อภัย มีรางวัลสำหรับบรรยากาศทางสังคม ให้เด็กและเยาวชนรู้จักบังคับตนเองและตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะควรมี นโยบายให้ศูนย์ฝึกและอบรมเด็ก นำองค์ความรู้ที่ได้ในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และสามารถสรุปบทเรียนได้อย่างดี ตลอดจนเตรียมความพร้อมของครอบครัวและชุมชน ว่าตัวเด็กและเยาวชน กลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน สร้างความชัดเจนในนโยบาย แนวทางมาตรการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เด็กและเยาวชน อย่างเต็มรูปแบบ การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เด็กและเยาวชน อย่างเต็มรูปแบบ การสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วม กำหนดกลไกการทำงานที่สนับสนุนและรองรับการมีส่วนร่วมของภาคองค์กร พัฒนาเอกชนให้มีบทบาทส่วนร่วมบริหารจัดการ และมีกฎหมายหรือระเบียบของกระทรวงที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการทำงาน เพื่อรองรับและสนับสนุน การทำงานในรูปศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนาภิเษก ควรทดลองขยายผล นำรูปแบบแนวทางและองค์ความรู้ทั้งหมดทุกกระบวนการไปใช้ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแบบเปิดหนึ่งแผ่น ในลักษณะ “ศูนย์พี่ ศูนย์น้อง” โดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือ ยกระดับเป็นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแบบเปิด ภายใต้การแนะนำช่วยเหลือและถ่ายทอดประสบการณ์ ตรงจากศูนย์

สรุปแนวคิดของผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของเด็กและเยาวชนที่มีต่อการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ทำให้ทราบว่า

เด็กและเยาวชนที่มีความผิดไม่ร้ายแรง ควรได้รับการเยียวยาโดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขในสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความโดยสันติวิธี เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ด้วยการมีส่วนร่วมไกล่เกลี่ยของชุมชน โดยการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในวงประชุม ซึ่งต้องใช้การประนีประนอมและความเป็นกลาง

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ต้องอยู่ในความพอดี และควรมีตัวแทนของชุมชนมาร่วมรับผิดชอบ ซึ่งต้องมีความชำนาญในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา (Conceptual Framework)

